

Το κύμα κορυφώνεται

Του Γιάννη Παλαιολόγου

“ Οι οπαδοί του Brexit και ο Τραμπ εκμεταλλεύτηκαν τη δικαιολογημένη αυτή αγανάκτηση, επιρρίπτοντας τις ευθύνες στις απάτριδες ελίτ, που –σύμφωνα με το εθνολαϊκιστικό αφήγημα– θέλουν ανοικτά σύνορα ώστε να εξάγουν κεφάλαια και να εισάγουν φθηνή εργασία από αναπτυσσόμενες χώρες. ”

Το 2016 διέλυσε τις ψευδαισθήσεις όσων πίστευαν ότι η μεγάλη κρίση της Δύσης, που ξεκίνησε με την πτώχευση της Lehman Brothers το 2008, όδευε προς τη λήξη της. Στις 23 Ιουνίου, οι Βρετανοί ψηφοφόροι, σε ένα αχρείαστο δημοψήφισμα που έγινε για εσωκομματικούς λόγους, επέλεξαν την αποχώρηση της χώρας τους από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τεσσερισήμισι μήνες αργότερα, οι Αμερικανοί ψήφισαν για πρόεδρό τους τον Ντόναλντ Τραμπ, έναν ξενοφοβικό μεγιστάνα χωρίς καμία πολιτική ή στρατιωτική εμπειρία, σφοδρό πολέμιο της παγκοσμιοποίησης και της μετανάστευσης, αδιάφορο απέναντι στο ΝΑΤΟ και θαυμαστή του Βλαντίμιρ Πούτιν.

Εκ πρώτης όψεως, οι δύο αυτές ηγετικές δυνάμεις της δυτικής συμμαχίας έμοιαζαν με εχθρικό έδαφος για τις αναδυόμενες ορδές του λαϊκισμού. Στις ΗΠΑ είχε ήδη βελτιωθεί αισθητά η οικονομική κατάσταση στις αρχές του 2016, με την ανεργία σε πολύ χαμηλά επίπεδα, τα εισοδήματα της μεσαίας τάξης να αυξάνονται και η φτώχεια να μειώνεται. Η Βρετανία, όπου είχε επίσης εδραιωθεί η ανάκαμψη, είχε εξασφαλίσει εξαιρέσεις από τις πιο προωθημένες μορφές της ευρωπαϊκής ενοποίησης (Σένγκεν, ευρώ). Ιστορικά, οι δύο χώρες είχαν αποδείξει ότι διέθεταν αντισώματα απέναντι στον αντιδημοκρατικό αυταρχισμό, ενώ ο ζωτικός κλάδος των ΜΜΕ σε αμφότερες θεωρούνταν εχέγγυο απέναντι σε προγράμματα και υποψηφίους που αγνοούσαν επιδεικτικά την πραγματικότητα.

Μεγάλη όμως μερίδα του πληθυσμού των δύο αυτών ηγετικών δυνάμεων της δυτικής συμμαχίας έβλεπαν για χρόνια της οικονομική

τους κατάσταση να επιδεινώνεται: εργοστάσια που έκλειναν, παροχές που περικόπονταν, μισθούς που έμειναν στάσιμοι. Αυτά, ενώ οι πολυεθνικές πλήρωναν όλο και λιγότερους φόρους και τα κορυφαία στελέχη τους αμείβονταν όλο και πιο πλουσιοπάροχα.

Η μεγάλη κρίση επιδείνωσε όλες αυτές τις τάσεις και συσσώρευσε πολλή οργή. Οι οπαδοί του Brexit και ο Τραμπ εκμεταλλεύτηκαν τη δικαιολογημένη αυτή αγανάκτηση, επιρρίπτοντας τις ευθύνες στις απάτριδες ελίτ, που –σύμφωνα με το εθνολαϊκιστικό αφήγημα– θέλουν ανοικτά σύνορα ώστε να εξάγουν κεφάλαια και να εισάγουν φθηνή εργασία από αναπτυσσόμενες χώρες. Οι απέλπιδες προσπάθειες των κατεστημένων ΜΜΕ να αναδείξουν τα ψεύδη των λαϊκιστών πνίγηκαν στο κύμα της διαδικτυακής μετα-αλήθειας.

Ο φοβικός εθνικισμός έχει πλέον το πάνω χέρι στις ΗΠΑ και στη Βρετανία – ίσως σύντομα και στη Γαλλία, με μοιραίες συνέπειες για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ένταση μεταξύ Ουάσιγκτον και Πεκίνου έχει ήδη αυξηθεί επικίνδυνα, πριν καν αναλάβει ο νέος πρόεδρος, ενώ η χειρά φιλίας που τείνει προς τον Πούτιν (που άλλωστε τον βοήθησε να εκλεγεί) δύσκολα θα οδηγήσει σε αβυσσές σχέσεις. Εν τω μεταξύ, η Ελλάδα συνεχίζει να παραπαίει, στα χέρια μιας κυβέρνησης εγκλωβισμένης στις αντιφάσεις της, σε ένα ασφυκτικό οικονομικό πλαίσιο και σε μια ευρύτερη γειτονιά που φαντάζει πιο εύφλεκτη κάθε μέρα που περνάει.

Τα χειρότερα είναι μπροστά μας.

 Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ

Επιμέλεια έκδοσης: Γιάννης Παλαιολόγος

Art Director: Ιγνάτιος Μανάβης • Διόρθωση κειμένων: Δήμητρα Καράμπελα, Αλεξάνδρα Σφυρή

Επεξεργασία εικόνας – μοντάζ – εκτύπωση – βιβλιοδεσία: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Εθνάρχου Μακαρίου και Φαληρέως 2, Νέο Φάληρο 18547, τηλ.: 210-48.08.000, fax: 210-48.08.460

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ • 31.12.16 - 01.01.17

Η Ε.Ε., το προσφυγικό και τα διδάγματα της Ιστορίας

“ Σήμερα η Ευρώπη βρίσκεται μπροστά σε μια υπαρξιακή κρίση. Η γενιά που τη δημιούργησε, η οποία ήταν εκείνη που βίωσε το δράμα δύο παγκόσμιων πολέμων, δεν υπάρχει πια. Οι νεότερες γενιές θεωρούν τις μεγάλες κατακτήσεις της Ενωμένης Ευρώπης δεδομένες. ”

Του Δημήτρη Αβραμόπουλου
Επιτρόπου Μετανάστευσης,
Εσωτερικών Υποθέσεων και Ιθαγένειας της Ε.Ε.

Εξήντα χρόνια μετά την ίδρυση της τότε ΕΟΚ, κλονίζονται το όραμα και οι αρχές πάνω στις οποίες θεμελιώθηκε. Θα περίμενε κανείς η σωστή ανάγνωση και ερμηνεία της Ιστορίας να είχε περάσει και στις σημερινές γενιές πολιτών και πολιτικών. Δυστυχώς, δεν έγινε.

Πολλοί θα πίστευαν ότι η αιτία αμφισβήτησης της Ευρώπης και η άνοδος του ευρωσκεπτικισμού θα ήταν η οικονομική κρίση και οι κοινωνικές της επιπτώσεις. Ωστόσο, αυτό που δοκιμάζει σήμερα την Ευρώπη σε όλες της τις εκφάνσεις, πολιτικές, θεσμικές, κοινωνικές και ιδεολογικές, είναι η προσφυγική και μεταναστευτική κρίση.

Και τούτο γιατί, πέραν της έλλειψης σχεδιασμού στην αρχή, αλλά και των λανθασμένων γεωστρατηγικών εκτιμήσεων που σε μεγάλο βαθμό την προκάλεσαν, δοκιμάστηκαν και δοκιμάζονται οι θεμελιώδεις αρχές της αλληλεγγύης και της υπευθυνότητας. Αρχές οι οποίες από τα ιδρυτικά ήδη κείμενα της Ένωσης είναι δεσμευτικές για τα κράτη-μέλη.

Ο πάντα παραμονεύων εθνολαϊκισμός εκμεταλλεύτηκε την κρίση και με πολιτικούς φορείς λαϊκιστικά και ξενοφοβικά κι-

νήματα, σχεδόν σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, προκάλεσε βαθιά ρήγματα στις δημοκρατικές δυνάμεις. Κατάφερε σε μεγάλο βαθμό, με υπεραπλουστεύσεις σε συνθήματα και νοήματα, να διασπάσει έως ένα σημείο την κοινωνική συνοχή και να αφυπνίσει τον εθνικισμό ως τάση επιστροφής στην ψευδαίσθηση ασφάλειας των κλειστών συνόρων.

Την ίδια στιγμή, υπάρχει η απειλή της τυφλής τρομοκρατίας, η οποία, αν και δεν ταυτίζεται με τους πρόσφυγες, συναντιέται με το φαινόμενο αυτό σε μία από τις κοινές τους ρίζες, που είναι η γεωπολιτική αποσταθεροποίηση και οι τραγωδίες σε περισσότερες από τις χώρες προέλευσής τους. Η ανασφάλεια και ο φόβος προσετέθησαν στο οπλοστάσιο του εθνικισμού και του λαϊκισμού.

Από την άλλη πλευρά, η Ευρώπη, έχοντας φρενάρει την πορεία προς την πολιτική ολοκλήρωσή της μετά τη συνθήκη της Λισαβόνας και έχοντας προτάξει με βιασύνη την υιοθέτηση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσιματος, χωρίς πρωτίτερα να έχει φροντίσει και για την οικονομική ολοκλήρωσή της, ανέτρεψε τον οδικό χάρτη προς τον τελικό της σκοπό. Άφησε κενά, τα οποία συμπληρώνονται από τις εύκολες και ανεύθυνες ερμηνείες όλων εκείνων που ποτέ δεν πίστεψαν στην Ενωμένη Ευρώπη.

Σήμερα η Ευρώπη βρίσκεται μπροστά σε μια υπαρξιακή κρίση. Η γενιά που τη δημιούργησε, η οποία ήταν εκείνη που βίωσε το δράμα δύο παγκόσμιων πολέμων, δεν υπάρχει πια. Οι νεότερες γενιές τις μεγάλες αυτές κατακτήσεις της Ενωμένης Ευρώπης –τις πολιτικές ελευθερίες, την ελεύθερη μετακίνηση, την κατάρτιση των συμβατικών συνόρων, τη σταθερότητα και την ειρήνη, μαζί και τη δημοκρατία– τις θεωρούν δεδομένες.

Τίποτε όμως από όλα αυτά δεν είναι δεδομένο. Απαιτείται εγρήγορση, ετοιμότητα και ευθύνη. Ο εθνικισμός, σε αντίθεση με τον πατριωτισμό, καλλιεργεί το μίσος για την πατρίδα του άλλου, αφυπνίζοντας ξεπερασμένες αντιπαλότητες και ανταγωνισμούς. Ο δε λαϊκισμός ευτελίζει σκόπιμα αξίες και θεσμούς, με απώτερο σκοπό την απαξίωση των δημοκρατικών θεσμών. Δεν χρειάζεται παρά να δει κανείς πού οδηγήθηκαν οι λαοί που παρασύρθηκαν από τη συνθηματολογία και τις δελεαστικές υπεραπλουστεύσεις.

Απαιτείται ενορατική ηγεσία και σε ευρωπαϊκό, αλλά και σε εθνικό επίπεδο –τόλμη σε αποφάσεις και αλήθεια στον λόγο. Συνάμα, χρειάζονται πρωτοβουλίες στρατηγικού χαρακτήρα που θα ανοίγουν και πάλι τον δρόμο για την ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος.

Προτεραιότητες είναι η ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής, με μέτρα ενίσχυσης των ασθενέστερων οικονομικά τάξεων, και η προώθηση της πολιτικής ολοκλήρωσης με κοινή εξωτερική, αμυντική και οικονομική πολιτική. Ένα πλέγμα δηλαδή ομοσπονδιακού τύπου λειτουργικών πολιτικών, αφού η σύσταση και η σύνθεση της Ευρώπης δεν ευνοούν τη δημιουργία μιας πανευρωπαϊκής ομοσπονδίας. Τουλάχιστον όχι ακόμα.

Οι ομοσπονδιακού τύπου αυτές πολιτικές θα ενισχύσουν την Ευρώπη, καθιστώντας την πραγματικά έναν ισχυρό παγκόσμιο πρωταγωνιστή, συνάμα δε θα ανατάξουν τη σχέση εμπιστοσύνης με τους λαούς της Ευρώπης. Στην επιλογή μεταξύ μιας Ευρώπης πολιτικά και οικονομικά ισχυρής, κοινωνικά δίκαιης, ασφαλούς και σταθερής και μιας Ευρώπης κατακερματισμένης, με αναβίωση των εθνικών ανταγωνισμών και κλειστά σύνορα, η απάντηση είναι αυτονόητη.

Γόνιμος προβληματισμός

Η Ιστορία έχει αποδείξει ότι η συνειδητοποίηση της ανάγκης έρχεται πάνω σε συντρίμια. Είναι ζήτημα συνείδησης και ευθύνης να προλάβουμε τέτοιες εξελίξεις. Γιατί, αν δεν συμβεί αυτό, θα έρθει η μέρα που θα τεθούμε όλοι προ της σκληρής αλλά και δίκαιης ετυμγορίας της Ιστορίας.

Οι σκέψεις αυτές, παραδόξως, οδηγούν σε ένα αισιόδοξο συμπέρασμα. Το ότι όλο και περισσότερο εκφράζεται ο προβληματισμός στους κόλπους της γενιάς μας για να ξαναβρεί την προοπτική της η Ευρώπη δείχνει ότι είμαστε σε θέση να ανοίξουμε και πάλι τον δρόμο για μια θετική κοινή πορεία για όλους τους λαούς της Ευρώπης. Σε αυτή την κοινή πορεία η Ελλάδα, με πρώτη την πολιτική της ηγεσία, καλείται σε πνεύμα εθνικής συναντίληψης, και μέσα στην κρίση και στις δυσκολίες, να κρατηθεί όρθια, με οδηγό τη σταθερή της θέση στην οικογένεια της Ευρώπης.

Είναι ο μόνος δρόμος που της διασφαλίζει σταθερότητα, πρόοδο και επιστροφή στην ευημερία και στην ανάπτυξη.

Εθνολαϊκισμός: η αταβιστική αντίδραση στην άνοδο των «άλλων»

“ Τόσο η Ευρώπη όσο και οι ΗΠΑ βλέπουν την παγκόσμια κυριαρχία τους να φθίνει, τόσο για δημογραφικούς όσο και για γεωπολιτικούς λόγους. Οι λαϊκιστές δεν γνωρίζουν Ιστορία ούτε τους ενδιαφέρει να μάθουν, αλλά εκμεταλλεύονται τους φόβους που προκαλούν αυτές οι βαθιές μακροϊστορικές τάσεις. ”

Του Τζέφρι Σακς
Διευθυντή του Earth Institute -
Πανεπιστήμιο Columbia

Το κεντρικό σύνθημα του δεξιού λαϊκισμού, από τις ΗΠΑ και τη Γερμανία έως τη Γαλλία και την Ελλάδα, αφορά στην εθνική ταυτότητα και ισχύ, όχι στον οικονομικό πόνο. Επικαλούνται και τις οικονομικές δυσκολίες, αλλά πάνω

από όλα επικαλούνται την ιθαγένεια, κατηγορώντας τους «άλλους» –ειδικά τους μουσουλμάνους στην Ευρώπη και τους μουσουλμάνους και τους ισπανόφωνους στις ΗΠΑ– ότι απειλούν την εθνική κουλτούρα των χωρών όπου βρίσκονται.

Τόσο η Ευρώπη όσο και οι ΗΠΑ βλέπουν την παγκόσμια κυριαρχία τους να φθίνει, τόσο για δημογραφικούς όσο και για γεωπολιτικούς λόγους. Οι λαϊκιστές δεν γνωρίζουν Ιστορία ούτε τους ενδιαφέρει να μάθουν, αλλά εκμεταλλεύονται τους φόβους που προκαλούν αυτές οι βαθιές μακροϊστορικές τάσεις.

Το 1950, ο πληθυσμός της Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένης και της Ρωσίας) ήταν 549 εκατομμύρια, ενώ ο πληθυσμός της Δυτικής Ασίας (Αραβική χερσόνησος και Τουρκία) ήταν 51 εκατομμύρια και της Αφρικής 229 εκατομμύρια. Το 2015, ο πληθυσμός της Ευρώπης ήταν 738 εκατομμύρια, ενώ ο συνδυασμένος πληθυσμός Δυτικής Ασίας και Αφρικής ήταν σχεδόν διπλάσιος: 1,44 δισεκατομμύρια.

Πρόκειται για μια τρομακτική αλλαγή των δημογραφικών ισορροπιών, που γεννά τη μετανάστευση προς την Ευρώπη και τη διογκούμενη αντίδραση εναντίον της. Σχεδόν κανένας πολιτικός στην Ευρώπη δεν έχει εστιάσει στις δημογραφικές αυτές εξελίξεις και στις συνέπειές τους. Τα πάντα εξετάζονται βραχυπρόθεσμα, ανοίγοντας τον δρόμο στην πολιτική του φόβου, στην αβεβαιότητα και στον λαϊκισμό. Τα πράγματα, δε, αναμένεται να πάρουν ακόμα πιο δραματική τροπή. Βάσει του σεναρίου που ο ΟΗΕ θεωρεί το πιο πιθανό, το 2100 ο πληθυσμός της Ευρώπης θα περιοριστεί στα 646 εκατομμύρια, ενώ ο συνολικός πληθυσμός Δυτικής Ασίας και Αφρικής θα φτάσει στον συγκλονιστικό αριθμό των 4,87 δισεκατομμυρίων – 7,5 φορές μεγαλύτερος από τον ευρωπαϊκό.

Ο συνδυασμός των δεδομένων αυτών με τη μείωση της αμερικανικής ισχύος, τις αποτυχίες των επεμβάσεων για αλλαγή καθεστώτος στη Μέση Ανατολή (Ιράκ, Συρία, Λιβύη κ.ά.) και τη μέτρια προς χαμηλή ποιότητα της αμερικανικής ηγεσίας τις τελευταίες δεκαετίες έχει ενισχύσει τη σπενγκλεριανή αίσθηση της «παρακμής της Δύσης».

Η αντίδραση πολλών ψηφοφόρων, ιδιαίτερα όσων ζουν σε αγροτικές περιοχές, είναι λιγότερο μορφωμένοι και πιο παραδοσιακών πεποιθήσεων, είναι η στροφή σε πολιτικούς που υπόσχονται να αντιστρέψουν τις τάσεις αυτές. Έτσι κατάφερε ο Τραμπ να κερδίσει με το μήνυμα «Η Αμερική πρώτα», μια ψευδαίσθηση στα όρια της καρικατούρας, προωθούμενη από έναν βαθιά κυνικό ναρκισσιστή που υπόσχεται την επιστροφή σε μια χρυσή εποχή, αλλά στην πράξη στοχεύει να λεηλατήσει το δημόσιο ταμείο και να διανείμει τα λάφυρα στους κολλητούς του. Η προοδευτική Αριστερά έχει μείνει άναυδη. Δεν έχει να προτείνει κάποιο πολιτισμικό όραμα, κάποια συγκεκριμένη μεταναστευτική πολιτική, καμία λύση για τις διογκούμενες εντάσεις στο πεδίο της γεωπολιτικής.

Η Ευρώπη, δυστυχώς, δεν διαθέτει εξωτερική πολιτική. Σε επίπεδο αρχής, θα ήταν ευπρόσδεκτος ένας ευρωπαϊκός προοδευτισμός που θα επεδίωκε το τέλος των αμερικανικής έμπνευσης πολέμων στη Μέση Ανατολή, θα διαχειριζόταν τα ευρωπαϊκά σύνορα με ανθρωπισμό, αλλά και αυστηρότητα, και θα επιχειρούσε να επιβραδύνει την αύξηση του πληθυσμού της Αφρικής. Αυτό θα απαιτούσε πολιτικές (με την αναγκαία χρηματοδότηση) για να ολοκληρώνουν τα παιδιά τη σχολική τους εκπαίδευση, να παντρεύονται σε πιο μεγάλη ηλικία, να κάνουν πιο μικρές οικογένειες στις πόλεις μιας αστικοποιημένης και ανεπτυγμένης ηπείρου.

Όσο για τις ΗΠΑ, το μεγαλύτερο εμπόδιο είναι η άνοδος της Ασίας και ειδικά της Κίνας. Η λογική του Τραμπ μοιάζει να είναι ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να κρατήσουν την Κίνα καθλωμένη, ενδεχομένως συνεργαζόμενες με τη Ρωσία. Πρόκειται για επικίνδυνη φαντασίωση: η άνοδος της Κίνας είναι μια φυσιολογική διαδικασία αναπλήρωσης χαμένου εδάφους, μετά από αιώνες που είχε μείνει πίσω από τη Δύση. Ωστόσο ο Τραμπ βλέπει τη διαδικασία αυτή ως μια απαράδεκτη προσβολή στην κυριαρχία των ΗΠΑ.

Για το παγκόσμιο κοινό συμφέρον

Αν είμαστε έξυπνοι, θα εστιάσουμε όλες μας τις δυνάμεις στον παγκόσμιο στόχο της ειρηνικής και παραγωγικής συνύπαρξης. Θα στηρίξουμε και θα ριζώσουμε το βάρος σε έναν λειτουργικό ΟΗΕ, που θα διατηρήσει τον κόσμο ανοιχτό και δίκαιο για όλους, αντί να διολισθήσουμε σε έναν λαϊκιστικό και φοβικό εθνικισμό. Αν όμως αποδειχθούμε ανόητοι –και η Ιστορία διδάσκει ότι είμαστε συχνά ανόητοι–, θα εισέλθουμε σε μια περίοδο διογκούμενων εντάσεων διεθνώς, που θα μπορούσαν να έχουν πολύ άσχημη κατάληξη.

Γαλλία: το τελευταίο οχυρό

“ Η υποψήφια του Εθνικού Μετώπου έχει ταχθεί υπέρ της διεξαγωγής δημοψηφίσματος για την παραμονή της Γαλλίας στην Ε.Ε. «Δεν φοβάμαι τον λαό», λέει. Δηλώνει emphaticά ότι θα διοργανώσει το δημοψήφισμα και θα σεβαστεί το αποτέλεσμα. ”

Του Τίμοθι Γκάρτον Ας
Καθηγητή Ευρωπαϊκών Σπουδών
στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης

Είναι αδιανόπτο να εκλεγεί η Μαρίν Λεπέν πρόεδρος της Γαλλίας τον ερχόμενο Μάιο. Όπως ήταν αδιανόπτο να ψηφίσουν οι Βρετανοί υπέρ της αποχώρησης από την Ε.Ε. και οι Αμερικανοί για τον Ντόναλντ Τραμπ. Τι είχε πει ο Ρουσό; «Το να είσαι εκέφρων σε έναν κόσμο τρελών είναι το ίδιο μια μορφή παραφροσύνης».

Σε πρόσφατο ταξίδι μου στο Παρίσι, οι περισσότεροι συνομιλητές μου ήταν πεπεισμένοι ότι η Λεπέν θα χάσει στον β' γύρο, καθώς οι ψηφοφόροι της κεντροαριστεράς θα στηρίξουν τον Φρανσουά Φιγιόν, για το καλό της Γαλλικής Δημοκρατίας. Άλλωστε, το 2002 είχαν ψηφίσει τον Ζακ Σιράκ έναντι του πατέρα της Λεπέν και ιδρυτή του Εθνικού Μετώπου, στενάζοντας ότι είναι «προτιμότερος ο κλέφτης από τον φασίστα».

Ο Φιγιόν, με τον σθεναρό, συντηρητικό Καθολικό του πατριωτισμό και την καθουσιαστικά στέρεη φύση του, μπορεί να κερδίσει πίσω πολλούς ψηφοφόρους του Εθνικού Μετώπου στα προάστια και στην επαρχία της χώρας. Στον πρώτο γύρο οι δημοσκοπήσεις –που τα πήγαν τόσο καλά στις ΗΠΑ και στη Βρετανία– προβλέπουν οι δύο υποψήφιοι να λάβουν περίπου 25% των ψήφων έκαστος. Στον δεύτερο γύρο, ο Φιγιόν αναμένεται να λάβει τα 2/3 των ψήφων.

Οι αμφιβολίες, λοιπόν: ο συνδυασμός κοινωνικού συντηρητισμού και οικονομικού φιλελευθερισμού που εκφράζει ο Φιγιόν είναι ασυνήθιστος στη Γαλλία. Υπάρχει ο κίνδυνος να αποξενώσει τους ψηφοφόρους και στα δύο αυτά πεδία. Είναι συντηρητικών απόψεων σε θέματα όπως η παρένθετη μητρότητα και ο γάμος μεταξύ ομοφυλόφιλων. Ταυτόχρονα, στηρίζει την απορρύθμιση της οικονομίας, την απόλυση 500.000 δημόσιων υπαλλήλων, την αναμόρφωση του εθνικού συστήματος υγείας και περικοπές στα επιδόματα πρόνοιας. Η Libération φιλοξένησε στο πρωτοσέλιδό της μια καρικατούρα του με κόμμωση Μάργκαρετ Θάτσερ. Ο θασσερισμός του έχει ήδη προξενήσει εσωκομματικές αντιδράσεις.

Για ψηφοφόρους που προέρχονται από την κατακερματισμένη Αριστερά οι θέσεις αυτές δύσκολα θα γίνουν αποδεκτές. Κάποιοι θα απόσχουν από τον δεύτερο γύρο. Ο οικονομικός του φιλελευθερισμός, όμως, επίσης τον καθιστά ευάλωτο απέναντι στους μικροαστούς και τους ψηφοφόρους της εργατικής τάξης, τους οποίους θα πρέπει να αποσπάσει από το Εθνικό Μέτωπο. Οι ψηφοφόροι αυτοί θέλουν να προστατευτούν και να καθουσιαστούν, όχι να αμφισβητηθούν αυτά τα οποία θεωρούν δεδομένα, όπως έγινε επί Θάτσερ.

Πίσω από όλα αυτά υποβόσκει μια γενικευμένη αίσθηση δυσαρέσκειας, με την οικονομική ανάπτυξη μετά βίας να φτάνει το 1% και την ανεργία των νέων να αγγίζει το 25%. Είναι πανταχού παρούσες η εχθρική αντιμετώπιση απέναντι στην πολιτική τάξη, την οποία οι πολίτες αντιλαμβάνονται ως απόμακρη, ιδιοτελή και διεφθαρμένη, και η επιθυμία για μια γερή κλοτσιά στο σύστημα στο σύνολό του. Ο Φιγιόν μπορεί να μην ανήκει στην κλασική παριζιάνικη ελίτ, αλλά είναι σαφώς μέρος του κατεστημένου. Και οι πρόσφατες εξελίξεις –το Brexit και ο Τραμπ– έχουν ομαλοποιήσει την ψήφο στον λαϊκισμό.

Τέλος, η Λεπέν είναι μια δυνατή υποψήφια, το πρότυπο του σύγχρονου λαϊκιστή, που εκφράζει με σθένος όλα αυτά τα επιχειρήματα. Αυτό φαίνεται σε πρόσφατη συνέντευξή της που αναρτήθηκε στη σελίδα του Εθνικού Μετώπου στο Facebook.

Χαμογελώντας και φορώντας ένα γαλάζιο τριαντάφυλλο (το σύμβολο των Σοσιαλιστών, το οποίο έχει οικειοποιηθεί αλλάζοντάς του το χρώμα), η Λεπέν, που φιλοδοξεί να γίνει η πρώτη γυναίκα πρόεδρος της Γαλλίας, δείχνει ότι έχει την ικανότητα να μιλάει τη γλώσσα του απλού κόσμου. Η υποψηφιότητά της, λέει, «είναι στο όνομα του λαού», ενώ ο Φιγιόν εκπροσωπεί «την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τις τράπεζες, τον κύριο Σόιμπλε». Υπερασπίζεται την «επιστροφή του έθνους... και της Δημοκρατίας», προσθέτοντας ότι «πολλές χώρες έχουν ήδη κάνει αυτή την επιλογή». Αναφέρεται στις ΗΠΑ, στη Βρετανία και στο ιταλικό «όχι» στο δημοψήφισμα της 4ης Δεκεμβρίου. Και δεν παραλείπει να πει ότι στηρίζει τα δικαιώματα των γυναικών.

Η υποψήφια του Εθνικού Μετώπου έχει ταχθεί υπέρ της διεξαγωγής δημοψηφίσματος για την παραμονή της Γαλλίας στην Ε.Ε. «Δεν φοβάμαι τον λαό», λέει. Δηλώνει emphaticά ότι θα διοργανώσει το δημοψήφισμα και θα σεβαστεί το αποτέλεσμα.

Όχι, δεν προβλέπω ότι θα συμβεί το Frexit. Αν υπάρχει κάτι που μπορεί να ειπωθεί με ασφάλεια για τους Γάλλους, είναι ότι δεν έχουν την ίδια στάση με τους Βρετανούς σχετικά με την Ευρώπη. Ωστόσο η επόμενη Ημέρα της Ευρώπης στις 9 Μαΐου, δύο μέρες μετά τον δεύτερο γύρο της προεδρικής αναμέτρησης, ενδέχεται να είναι μια μέρα βαριάς μελαγχολίας.

Ο λαϊκισμός και τα όρια της οικονομικής λογικής

“ Μπορέσαμε να ολοκληρώσουμε το Μνημόνιο χωρίς κανέναν νέο φόρο. Κατ’ ακρίβεια, προωθήσαμε σημαντικές φορολογικές ελαφρύνσεις και δώσαμε ώθηση στην πραγματική οικονομία. Η κυπριακή οικονομία αναπτύσσεται πλέον με ρυθμό κοντά στο 3% του ΑΕΠ και η ανεργία άρχισε να μειώνεται. ”

Του Χάρη Γεωργιάδη
Υπουργού Οικονομικών
της Κυπριακής Δημοκρατίας

Βασική αρχή των οικονομικών είναι ότι οι ανάγκες είναι απεριόριστες, ενώ οι δυνατότητες είναι περιορισμένες. Είναι δηλαδή δεδομένο ότι οι ανάγκες ενός κράτους και μιας κοινωνίας υπερβαίνουν τις αντικειμενικές δυνατότητες της οικονομίας. Ακόμη και στις περιπτώσεις συγκριτικά πλούσιων κρατών, όπως είναι τα κράτη-μέλη της Ε.Ε., υπάρχουν πάντοτε αιτήματα και ανάγκες που δεν μπορούν, έτσι απλά, να ικανοποιηθούν.

Αυτό το πολύ απλό και βασικό δεδομένο εμείς οι πολιτικοί συχνά το αγνοούμε. Είναι σαφώς πιο εύκολο να λέμε «ναι» σε

κάθε αίτημα, να μοιράζουμε υποσχέσεις και να αναλαμβάνουμε υποχρεώσεις, αδιαφορώντας για τις πραγματικές δυνατότητες και αντοχές της οικονομίας. Και είναι ευκολότερο να αναβάλλουμε πολιτικά δύσκολες αποφάσεις, όπως είναι, κατά κανόνα, οι μεταρρυθμίσεις και οι αλλαγές που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μια νέα αναπτυξιακή προοπτική, αλλά που θα προκαλούσαν αναπόφευκτα αναστάτωση σε όσους βολεύονται με την υφιστάμενη κατάσταση. Και ως πολίτες όμως φέρουμε ευθύνη, γιατί έχουμε διαχρονικά εθιστεί σε μια πολιτική διεργασία που δεν χαρακτηρίζεται από ορθολογισμό, αλλά από συνθήματα.

Περίπου τα ίδια ισχύουν και για τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος. Εάν δηλαδή ο τραπεζικός δανεισμός προσφέρεται και αναλαμβάνεται με τρόπο αλόγιστο, αργά ή γρήγορα θα προκύψει πρόβλημα. Κάπως έτσι οδηγηθήκαμε σε οικονομικό αδιέξοδο στην Κύπρο. Εάν υπάρχει κάτι που μπορεί να μας διδάξει η διολίσθηση της κυπριακής οικονομίας σε μια άνευ προηγουμένου κρίση, είναι ότι η φαινομενικά εύκολη οδός του λαϊκισμού και της ανευθυνότητας πρόσκαιρα βολεύει και ικανοποιεί, αλλά οδηγεί αναπόφευκτα σε περιπέτειες.

Για παράδειγμα, για χρόνια λειτουργούσαμε με δημοσιονομικά ελλείμματα της τάξης του 5-6% του ΑΕΠ. Δαπανούσαμε πέραν των δυνατοτήτων μας. Αυτό ήταν βολικό, κυρίως γι’ αυτούς που προωθούσαν δήθεν φιλαλαϊκές πολιτικές, με λεφτά που δεν είχαν. Μέχρι που βρεθήκαμε αντιμέτωποι με την πραγματικότητα, φορτωθήκαμε μια σειρά από φόρους και είδαμε την οικονομία μας να διολισθαίνει σε ύφεση. Η εξίσου ανεύθυνη αναβλητικότητα σε σχέση με την αντιμετώπιση της τραπεζικής κρίσης οδήγησε στην οδυνηρή απώλεια καταθέσεων και τη χώρα σε Μνημόνιο.

Τα τελευταία χρόνια λειτουργούμε με τρόπο διαφορετικό. Ο προϋπολογισμός είναι, ουσιαστικά, ισοσκελισμένος. Για να το πετύχουμε, χρειάστηκε να λάβουμε δύσκολες αποφάσεις, μειώνοντας δραστικά τις δημόσιες δαπάνες. Όμως η κίνηση αυτή, μαζί με τη σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος, συνέβαλε καθοριστικά στην αποκατάσταση της καταναλωτικής και επιχειρηματικής εμπιστοσύνης, αλλά και στην επάνοδο της Κύπρου στις διεθνείς αγορές.

Μπορέσαμε έτσι να ολοκληρώσουμε το Μνημόνιο χωρίς κανέναν νέο φόρο. Κατ’ ακρίβεια, προωθήσαμε σημαντικές φορολογικές ελαφρύνσεις και δώσαμε ώθηση στην πραγματική οικονομία. Η κυπριακή οικονομία αναπτύσσεται πλέον με ρυθμό κοντά στο 3% του ΑΕΠ και η ανεργία άρχισε να μειώνεται. Παραδόξως, αυτή η οικονομική πολιτική χαρακτηρίζεται από κάποιους πολιτική λιτότητας.

Σημαντικές είναι και οι διαρθρωτικού χαρακτήρα μεταρρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, όπως για παράδειγμα στο κράτος πρόνοιας, αλλά και οι αδειοδοτήσεις μεγάλων επενδύσεων.

Το τέρας ξυπνάει και πάλι

Πρώτη όμως η κυβέρνηση θεωρεί πως έπρεπε και πρέπει να γίνουν περισσότερα. Για τον λόγο αυτόν και ασχέτως ολοκλήρωσης του Μνημονίου, συνεχίζουμε να καταθέτουμε ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς αλλά και προτάσεις για περαιτέρω μεταρρυθμίσεις. Μόνο έτσι θα διαφυλάξουμε και θα αξιοποιήσουμε περαιτέρω αυτή τη δεύτερη ευκαιρία που έχουμε εξασφαλίσει. Αλλά βρισκόμαστε και πάλι αντιμέτωποι με συμπεριφορές που θυμίζουν τον παλιό κακό μας εαυτό. Σημαντικές μεταρρυθμίσεις έχουν πρόσφατα περιθωριοποιηθεί με απόφαση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας.

Ο λαϊκισμός φαίνεται πως επιστρέφει ξανά και αυτός είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος. Πρέπει να έχουμε υπόψη ότι κάθε φορά που υποκύπτουμε στα κελεύσματά του, το μόνο που καταφέρνουμε είναι να τον γιγαντώσουμε ακόμη περισσότερο.

Ο λαϊκισμός βρίσκει πρόσφορο έδαφος σε συνθήκες υπαρκτών οικονομικών δυσχερειών, ανισοτήτων και υστέρησης. Αλλά δεν προσφέρει αξιόπιστη διέξοδο από αυτά τα προβλήματα. Αντ’ αυτού, αποτελεί τη σοβαρότερη απειλή για κάθε ανοιχτή, φιλελεύθερη κοινωνία και οικονομία σε ευρωπαϊκό και σε διεθνές επίπεδο. Εάν δεν αντιμετωπιστεί, θα οδηγήσει στον προστατευτισμό και στον εθνικισμό και θα υπονομεύσει όχι μόνο τις προοπτικές για ευημερία και ανάπτυξη, αλλά και την ίδια τη δημοκρατία.

Γι’ αυτό ακριβώς επιβάλλεται η συνέχιση των προσπαθειών με την ίδια σοβαρότητα και την ίδια ένταση. Πρέπει να εμπλακούμε σε μια νέα μεγάλη προσπάθεια, μιλώντας ξεκάθαρα τη γλώσσα της αλήθειας, γιατί μόνο με την αλήθεια θα αντιμετωπίσουμε τις ψεύτικες υποσχέσεις του λαϊκισμού και θα οδηγήσουμε τις χώρες μας μπροστά.

Νέα οικονομική στρατηγική ή χάος για την Ευρώπη

“ Σήμερα βρισκόμαστε στον χειρότερο από όλους τους πιθανούς κόσμους: χαλαρή νομισματική πολιτική που αγγίζει τα όριά της και αμβλύνει την πολιτική βούληση για μεταρρυθμίσεις, ενώ οι αδιέξοδοι διαξιφισμοί για τα δημοσιονομικά νούμερα συνεχίζονται. ”

Της Λοράνης Μπου
Επικεφαλής οικονομολόγου της AXA,
πρώην διευθύντριας του Οικονομικού
Γραφείου του Φρανσουά Ολάντ

Μετά το Brexit, τις αμερικανικές εκλογές και το ιταλικό δημοψήφισμα, οι επερχόμενες εκλογές στην Ιταλία και τη Γαλλία ενδέχεται να έχουν δραματικές συνέπειες για την Ευρώπη.

Τα κατεστημένα κόμματα, μεταξύ των οποίων και τα σοσιαλδημοκρατικά, δεν έχουν ασχοληθεί επαρκώς με την εξεύρεση των απαντήσεων που αναζητούν όσοι ψηφοφόροι έχουν πληγεί από την τεχνολογική πρόοδο και την παγκοσμιοποίηση. Η απουσία των απαντήσεων αυτών οδηγεί πολλούς να στραφούν στις πολιτικές δυνάμεις εκείνες που προτείνουν ριζοσπαστικές λύσεις στα σημερινά αδιέξοδα. Η τεχνοκρατική

στάση, φιλευρωπαϊκή, υπέρ της παγκοσμιοποίησης και με ένα κοινωνικό μοντέλο που δεν μπορεί πλέον να αμβλύνει την κοινωνική ένταση, είναι κοινωνικά και πολιτικά αυτοκαταστροφική.

Οι υποψήφιοι στις γαλλικές προεδρικές εκλογές πρέπει να αφυπνιστούν σχετικά με αυτή την πραγματικότητα και να δράσουν αναλόγως, διαφορετικά κινδυνεύουν να γίνουν οι νεκροθάφτες τόσο της Γαλλίας όσο και της Ευρώπης. Πρέπει να προωθήσουν ένα αξιόπιστο όραμα, που θα ανταποκρίνεται σε όλες τις απαιτήσεις των καιρών.

Είναι επιτακτική ανάγκη να ξεχάσουμε την πολιτική του χθες. Οι Γάλλοι υποψήφιοι πρέπει να αποφύγουν δεσμεύσεις για συγκεκριμένα επίπεδα ελλειμμάτων, φορολογικών εσόδων και δαπανών, και να τονίσουν την πρόθεσή τους να επανεξετάσουν τους κανόνες των Βρυξελλών. Ούτως ή άλλως, δεν έχουν αξιοπιστία όταν μιλούν για την πρόθεσή τους να κόψουν δαπάνες και να μηδενίσουν ελλείμματα. Οι ψηφοφόροι ήδη τους βλέπουν ως γραφειοκράτες αντί για πολιτικούς με όραμα. Αν συνεχίσουν να μιλούν έτσι, θα διογκωθεί περαιτέρω η έλλειψη εμπιστοσύνης των ψηφοφόρων απέναντί τους.

Οι προτάσεις πολιτικής πρέπει να εστιάζουν στην αναζωογόνηση τόσο της βραχυπρόθεσμης όσο και της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης: πακέτα τόνωσης της ζήτησης χωρίς διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις θα οδηγήσουν απλώς σε διεύρυνση ελλειμμάτων, χρεών, αλλά και του χάσματος εμπιστοσύνης. Πρέπει να θυμηθούμε το κάλεσμα του Μάριο Ντράγκι το 2014 να συνδυαστεί η επεκτατική νομισματική πολιτική με ένα πανευρωπαϊκό πρόγραμμα δημοσιονομικής ενίσχυσης της ζήτησης, το οποίο θα το αποφασίσουν οι πολιτικοί αντί για τους γραφειοκράτες, και με διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που θα αυξήσουν τις προοπτικές της ανάπτυξης σήμερα και στο μέλλον.

Αντ' αυτού, σήμερα βρισκόμαστε στον χειρότερο από όλους τους πιθανούς κόσμους: χαλαρή νομισματική πολιτική που αγγίζει τα όριά της και αμβλύνει την πολιτική βούληση για μεταρρυθμίσεις, ενώ οι αδιέξοδοι διαξιφισμοί για τα δημοσιονομικά νούμερα συνεχίζονται. Η κατάσταση δικαιώνει όσους ισχυρίζονταν ότι η χαλαρή πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας έχει απλώς επιτρέψει σε σπάταλες κυβερνήσεις να επιμένουν επ' αόριστον στις τοξικές συνθήκες του παρελθόντος – τις δημόσιες δαπάνες χωρίς μεταρρυθμίσεις. Το υφιστάμενο πλαίσιο διακυβέρνησης στην Ευρώπη δικαιολογημένα έχει προκαλέσει βαθιά αμοιβαία δυσπιστία μεταξύ Βορρά και Νότου.

Ο δεκάλογος της ανανέωσης

Τι πρέπει να γίνει λοιπόν; Πρέπει να προωθηθούν λύσεις που συνδυάζουν ένα ισχυρό πακέτο ενίσχυσης της ζήτησης και καλύτερα στοχευμένες πολιτικές αναδιανομής, με ειδική έμφαση στη στήριξη όσων έχουν δει τις ζωές τους να ανατρέπονται από τις τεχνολογικές εξελίξεις. Θα πρέπει επίσης να μετριαστούν οι πολιτικές επέκτασης της παγκοσμιοποίησης όταν υπάρχουν σοβαρές κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Και θα πρέπει το νέο μοντέλο να περιλαμβάνει μεταρρυθμίσεις στην πλευρά της προσφοράς, που θα δώσουν στις εταιρείες την ευελιξία ώστε να ανταγωνιστούν στο νέο περιβάλλον, αλλά και στους εργαζομένους τα εφόδια για να προσαρμοστούν στη νέα μεταβλητότητα στον χώρο της εργασίας.

Πρέπει η φορολογική πολιτική να κινηθεί προς μεγαλύτερη εναρμόνιση σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, μειώνοντας τα περιθώρια για φορολογικό αρμπιτράζ. Είναι αναγκαία μια νέα ώθηση στην κοινή αγορά, με την κατάργηση όλων των περιπτώσεων αναπαραγωγής κανονισμών της Ε.Ε. σε εθνικό επίπεδο. Και πρέπει οι ευρωπαϊκοί θεσμοί να ενισχυθούν ώστε να επηρεάσουν τη μορφή που παίρνει η παγκοσμιοποίηση.

Τέλος, πρέπει να αναδείξουμε το ευρωπαϊκό ως το κατάλληλο επίπεδο ελέγχου για θέματα ανταγωνισμού και δεσπόζουσας θέσης. Αυτό θα επέτρεπε την ανάπτυξη Ευρωπαίων πρωταθλητών, χωρίς κρατικές ενισχύσεις. Οι επιχειρήσεις αυτές θα συνέβαλλαν καθοριστικά στην αύξηση της επιρροής της Ευρώπης στον κόσμο. Χρειάζεται πραγματισμός: να δοθούν πόροι για βασική έρευνα (στην οποία θα έχουν προνομίο της πρόσβαση Ευρωπαϊοί παραγωγοί) και να δοθεί προτεραιότητα σε προϊόντα της αμυντικής βιομηχανίας που παράγονται στην Ευρώπη. Και χρειάζεται γενναιότητα, όχι απόπειρες μιμητισμού των ριζοσπαστικών κομμάτων, που θα απογοητεύσουν τους ψηφοφόρους τους στην καλύτερη περίπτωση και στη χειρότερη θα προξενήσουν μεγάλο κακό.

Αναζητώντας σταθερές σε δυσώδους καιρούς

“ Το επαναστατικό πείραμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης περνά μια υπαρξιακή κρίση εδώ και μερικά χρόνια. Δυσμενείς αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον ήρθαν να συναντήσουν τις εσωτερικές αδυναμίες της Ευρώπης και το αποτέλεσμα υπήρξε ιδιαίτερα επώδυνο. ”

Του Λουκά Τσούκαλη
Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών
και προέδρου του ΕΛΙΑΜΕΠ

Ο κόσμος γύρω μας αλλάζει με γρήγορους ρυθμούς. Η αβεβαιότητα και η αστάθεια αποτελούν κύρια χαρακτηριστικά της εποχής μας. Οι γεωπολιτικές τεκτονικές πλάκες μετακινούνται. Το κέντρο βάρους βρίσκεται πλέον κάπου στον Ειρηνικό ωκεανό, μεταξύ Αμερικής και Ασίας. Η οικονομική ευρωστία της Κίνας μεταφράζεται ολοένα και περισσότερο σε στρατιωτική και πολιτική ισχύ. Ήταν αναπόφευκτη αυτή η εξέλιξη.

Εντούτοις, οι ΗΠΑ θα παραμείνουν για πολύ ακόμη πιο ίσες από οποιαδήποτε άλλη ανερχόμενη δύναμη. Η μετάβαση προς ένα διπολικό ή και πολυπολικό σύστημα θα είναι σίγουρα μακρά. Ας ελπίσουμε ότι θα είναι και ειρηνική, παρόλο που η Ιστορία δεν είναι ιδιαίτερα καθησυχαστική στο θέμα αυτό. Και τώρα προστίθεται ένας νέος σημαντικός παράγοντας αβεβαιότητας στη διεθνή σκηνή με την επικείμενη άνοδο του κ. Τραμπ στην εξουσία. Δεθείτε σφιχτά, γιατί μπορεί να υπάρξουν σοβαρές αναταράξεις.

Ένα μεγάλο μέρος του μουσουλμανικού κόσμου έχει πάρει φωτιά και η Σαουδική Αραβία από τη μία πλευρά, το Ιράν από την άλλη, δύο αντίπαλες περιφερειακές δυνάμεις, πολεμούν κυρίως δι' αντιπροσώπων σε πολέμους με θρησκευτικό χαρακτήρα. Αυτοί οι θρησκευτικοί πόλεμοι μπορεί να διαρκέσουν πολύ και να κοστίσουν ακριβά σε αίμα και υλικές ζημιές. Και οι επιπτώσεις ξεπερνούν τα σύνορα του μουσουλμανικού κόσμου, με την Ευρώπη να υφίσταται τις συνέπειες πολύ περισσότερο από τη σύμμαχο και προστάτη χώρα στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, ακριβώς επειδή η Ευρώπη δεν έχει ωκεανό να τη χωρίζει από τις εστίες του πολέμου.

Το επαναστατικό πείραμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης περνά μια υπαρξιακή κρίση εδώ και μερικά χρόνια. Δυσμενείς αλλαγές στο εξωτερικό περιβάλλον ήρθαν να συναντήσουν τις εσωτερικές αδυναμίες της Ευρώπης και το αποτέλεσμα υπήρξε ιδιαίτερα επώδυνο. Η διεθνής χρηματοπιστωτική φούσκα μετατράπηκε γρήγορα σε μεγάλη κρίση του ευρώ. Όσο για τη γειτονιά, αποτελεί πλέον ένα μεγάλο τόξο αστάθειας που εξάγει στην Ευρώπη όχι μόνο πρόσφυγες και μετανάστες, αλλά και αυξανόμενο αριθμό τρομοκρατών. Και η κρίση της παγκοσμιοποίησης επηρεάζει άμεσα την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Γι' αυτούς που αφήνει πίσω η οικονομική και τεχνολογική επανάσταση των τελευταίων 20-30 χρόνων η ευρωπαϊκή ενοποίηση ταυτίζεται ολοένα και περισσότερο με την παγκοσμιοποίηση. Με άλλα λόγια, θεωρείται κυρίως φιλελεύθερο οικονομικό εργαλείο αντί για ασπίδα προστασίας.

Το προκεχωρημένο φυλάκιο

Όσο για εμάς εδώ, στην Ελλάδα της κρίσης που δεν φαίνεται να τελειώνει, μοιάζουμε με το ευάλωτο προκεχωρημένο φυλάκιο μιας εκτεταμένης αυτοκρατορίας, της ευρωπαϊκής, που συχνά δείχνει να παραπαίει. Απέξω, η γειτονιά βρίσκεται σε αναταραχή (μερικά μέρη έχουν ήδη πάρει φωτιά), ενώ ο ανατολικός μας γείτονας, που ομολογουμένως ήταν αρκετά προσεκτικός και νηφάλιος απέναντί μας τα πρώτα χρόνια της κρίσης, έχει τώρα πολλά νεύρα και απειλεί. Ο δημοκρατικά εκλεγμένος πρόεδρος της γειτονικής μας χώρας μετατρέπεται σταδιακά σε σουλτάνο, γίνεται απρόβλεπτος και μιλάει για τα σύνορα της καρδιάς του που φαίνεται να χωράνε μια ολόκληρη αυτοκρατορία, την παλιά οθωμανική αυτοκρατορία. Μπορεί να είναι αλήθεια ότι οι αναθεωρητικές του τάσεις στρέφονται κυρίως προς τον Νότο, εκεί όπου τα σύνορα δεν είναι πλέον δεδομένα, και οι διακηρύξεις του να έχουν ως βασικό αποδέκτη κόμματα και ψηφοφόρους της δικής του χώρας. Αλλά εμείς μπορούμε να εφησυχάζουμε;

Οι σχέσεις μας με την Τουρκία περνάνε σε σημαντικό βαθμό μέσα από τις σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Άγκυρα. Οι σχέσεις αυτές προβλέπονται εξαιρετικά δύσκολες, επειδή η ενταξιακή διαδικασία μάλλον τελειώνει άδοξα, ενώ η Τουρκία θα συνεχίσει να ελέγχει την πύλη εξόδου πολλών εκατομμυρίων προσφύγων και μεταναστών, υπαρκτών ή και δυνητικών. Και αυτό μας επηρεάζει άμεσα.

Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς για να προστατεύσουμε τα δικά μας ζωτικά συμφέροντα στους επικίνδυνους καιρούς που ζούμε; Πρώτα από όλα, να αποφύγουμε άλλο ένα εθνικό πρωτάθλημα πατριωτισμού με «δημαγωγούς» και «μειοδότες», στο οποίο έχουμε ανέκαθεν υψηλές επιδόσεις. Να επενδύσουμε επίσης στις συμμαχίες εκτός συνόρων, με ρεαλισμό και ευθυκρισία, σε μια εποχή μεγάλων αλλαγών, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη δική μας αξιοπιστία και αναζητώντας εθνικούς εκπροσώπους που μιλάνε μια γλώσσα που καταλαβαίνουν και οι άλλοι. Και να επενδύσουμε επιλεκτικά στη δική μας αποτρεπτική ισχύ, στο μέτρο του δυνατού, σε καιρούς χαλεπούς και με πλήρη επίγνωση των ορίων της. Με άλλα λόγια, να κάνουμε όλα αυτά που λείπουν σήμερα σε μια Ελλάδα εξασθενημένη, διχασμένη στο εσωτερικό, με μια τάση φυγής από την πραγματικότητα και πολύ περιορισμένο ειδικό βάρος εκτός συνόρων. Είχαμε πολλά χρόνια να βρεθούμε σε τόσο δύσκολη και επικίνδυνη κατάσταση.

Η Ευρώπη και η Ελλάδα ενώπιον των ευθυνών τους

“ Πρέπει να αντικρίσουμε την αλήθεια στα μάτια: η μόνη φυσική εξέλιξη είναι η πτώση του μέσου βιοτικού επιπέδου στην Ευρώπη και η αντίστοιχη αύξηση για τους κατοίκους του αναπτυσσόμενου κόσμου – είτε με τη μεταφορά πλούτου μέσω επενδύσεων είτε μέσω μαζικής μετανάστευσης. ”

Της Αλεξάνδρας Παπαλεξοπούλου
Μέλους Δ.Σ. TITAN A.E.

Η Ευρώπη βρίσκεται σε ιστορικό σταυροδρόμι και η επόμενη χρονιά, με τη σωρεία των εκλογικών αναμετρήσεων και τον άνεμο της λαϊκής δυσρέσκειας να πνέει σε όλα τα μήκη και τα πλάτη, θα είναι καταλυτική για το μέλλον του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Θα επικρατήσουν οι φυγόκεντρες δυνάμεις, οδηγώντας πιθανώς και στη διάλυσή της ή οι φωνές ενότητας και σύνεσης, ως αποτέλεσμα μιας ενδοσκόπησης; Σε τόσο ιστορικά κρίσιμες στιγμές είναι χρήσιμο να ανατρέχει κανείς στο παρελθόν.

Εμείς οι Ευρωπαίοι εκμεταλλευτήκαμε τον υπόλοιπο κόσμο για αιώνες με μοχλό την αποικιοκρατία. Τώρα απορούμε που οι κάτοικοι των χωρών αυτών θέλουν να συμμετέχουν στην ευμάρεια που δημιουργήθηκε, μερικώς τουλάχιστον, και με πόρους από τις γενέτειρές τους. Πρέπει να αντικρίσουμε την αλήθεια στα μάτια: η μόνη φυσική εξέλιξη είναι η πτώση του μέσου βιοτικού επιπέδου στην Ευρώπη και η αντίστοιχη αύξηση για τους κατοίκους του αναπτυσσόμενου κόσμου – είτε με τη μεταφορά πλούτου μέσω επενδύσεων είτε μέσω μαζικής μετανάστευσης.

Υποβαθμίσαμε επίσης τον πλανήτη. Στην πορεία γεωμετρικής αύξησης του πλούτου μας, καταναλώσαμε μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και πρώτων υλών, μειώνοντας τη βιοποικιλότητα, δημιουργώντας ανεξέλεγκτους όγκους απορριμμάτων και εκπέμποντας υπερβολικές ποσότητες ρύπων. Εάν θέλουμε στο μέλλον να ελαχιστοποιήσουμε το οικολογικό αποτύπωμά μας, θα επιβαρυνθούμε με ένα σημαντικά υψηλότερο κόστος για τα αγαθά αυτά.

Επιβαρύνουμε με τις μυωπικές επιλογές μας τις επόμενες γενιές. Δεν προνοήσαμε να εκμεταλλευτούμε τα τελευταία 100 χρόνια – τον μοναδικό αιώνα στην ιστορία της ανθρωπότητας που ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξήθηκε κατά σχεδόν 6 δισεκατομμύρια, τετραπλασιαζόμενος. Δεν αποταμιεύσαμε για την επερχόμενη εποχή της υπογεννητικότητας και δεν εξασφαλίσαμε τη χρηματοδότηση του συνταξιοδοτικού προγράμματος των επόμενων γενεών.

Επιπλέον, ως κράτη δανειστήκαμε χωρίς μέτρο. Και το παράδειγμά μας ακολούθησαν ενθουσιωδώς οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες. Σήμερα το σύνολο του κρατικού δανεισμού σε παγκόσμιο επίπεδο είναι στο υψηλότερο ποσοστό όλων των εποχών. Ιστορικά, οι δύο προηγούμενες περίοδοι αντίστοιχης έξαρσης κρατικού δανεισμού στον δυτικό κόσμο ήρθαν ως απόρροια των δύο παγκόσμιων πολέμων.

Ο σημερινός δανεισμός της Ευρώπης, όμως, δεν είναι απόρροια πολέμων. Είναι απόρροια καταναλωτικής έξαρσης (και μετέπειτα κρατικοποίησης ιδιωτικών δανείων) και σπάταλων κρατών ως προς τις κοινωνικές παροχές.

Το διεθνές σκηνικό προσομοιάζει με ιστορικά αντίστοιχες εποχές μεγάλων αναταραχών: Σε χώρες της ανατολικής και της βόρειας Ευρώπης η οικονομική δυσχέρεια έχει οδηγήσει σε κοινωνικές εντάσεις, ανεργία και εξάρσεις ρατσισμού, ωφελώντας πολιτικές ομάδες των άκρων. Παρατηρούμε μια επιστροφή σε έναν νοσταλγικό, παλαιάς κοπής εθνικισμό από μεγάλες δυνάμεις, όπως η Ρωσία, η Κίνα και η Τουρκία. Οι ΗΠΑ, υπό τη νέα ηγεσία, αμφιταλαντεύονται ως προς τις διεθνείς τους σχέσεις και ρέπουν προς τον απομονωτισμό.

Τα τελευταία χρόνια η Ενωμένη Ευρώπη μαστίζεται από αλληπάλληλες κρίσεις: την κρίση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, της Ελλάδας και της ευρωπαϊκής περιφέρειας, και τώρα του Brexit. Σε όλες τις κρίσεις αυτές η Ε.Ε., προσπαθώντας να συγκεράσει τις συχνά αντικρουόμενες απόψεις των μελών της, δίστασε και άργησε.

Καταφέραμε να αναγεννηθούμε από τις στάχτες μας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τολμώντας το πρωτοπόρο πείραμα της Ενωμένης Ευρώπης. Σήμερα όμως είναι προφανές ότι οι λαοί, αλλά και οι πολιτικοί, δεν ήταν ώριμοι για το πιο ριζοσπαστικό βήμα ενοποίησης, την υιοθέτηση του ευρώ.

Όπως κάθε δημοκρατικός θεσμός, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ατελής και εξελίσσεται με αργούς ρυθμούς. Αλλά είναι ένα εμπνευσμένο εγχείρημα και έχουμε υποχρέωση να το στηρίξουμε ως το μόνο εχέγγυο ειρηνικής συνύπαρξης και ευημερίας σε ευρωπαϊκό έδαφος.

Τέλος στην εθελουφλία

Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε ως Έλληνες είναι να σταματήσουμε να χρεώνουμε σε άλλους τις δικές μας ευθύνες και να συνδράμουμε στη διάσωση του ευρωπαϊκού ονείρου. Νιώθουμε ίσως ότι οι Ευρωπαίοι μάς όφειλαν ένα νέο σχέδιο Μάρσαλ. Τα δεδομένα όμως δεν είναι τα ίδια: Τότε είχαμε μαχθθεί χύνοντας αίμα για να μείνει η Ευρώπη ελεύθερη. Και είχαμε την ατυχία να εκτυλιχθεί στο έδαφός μας ο Εμφύλιος, το πρώτο κεφάλαιο του Ψυχρού Πολέμου. Αυτή τη φορά οι Ευρωπαίοι θεώρησαν, και δικαίως, ότι φτάσαμε στη χρεοκοπία γιατί σπαταλήσαμε, αποκρύψαμε, καταχραστήκαμε.

Επτά χρόνια σερνόμαστε σε μια κρίση που ρίζωσε στην Ελλάδα από την εθελουφλία μας και την άρνησή μας να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα, ενωμένοι και με αποφασιστικότητα, αναλαμβάνοντας το μέρος της ευθύνης που μας αναλογεί. Σε αυτά τα χρόνια χάθηκαν πάνω από 1.000.000 θέσεις εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, ενώ το Δημόσιο αντιστάθηκε πεισματικά να συρρικνωθεί ή έστω να ανανεωθεί και να γίνει υπόλογο και πιο αποδοτικό.

Το 2017 έρχεται ως σηματοδότης. Είναι πολιτικός μονόδρομος η ισότιμη συμμετοχή μας στην ευρωπαϊκή οικογένεια χωρίς την απεμπόληση της εθνικής μας ταυτότητας. Το κοινό όφελος δεν μπορεί να επιτευχθεί όταν πρωταγωνιστούν εγωισμοί, πολιτικές σκοπιμότητες και λαϊκισμός. Χρειάζεται λοιπόν μια υπέρβαση. Κατ' αρχάς σε πολιτικό επίπεδο. Τα υπόλοιπα θα ακολουθήσουν.

Πολιτικές για ένα ισχυρότερο δίκτυο κοινωνικής προστασίας

“Υπάρχουν σήμερα περίπου 200 προγράμματα και επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας (καθώς και παροχές μέσω φοροαπαλλαγών). Ο τρόπος χορήγησης των επιδομάτων αυτών είναι κατακερματισμένος και αναποτελεσματικός.”

Των Ντιρκ Ράινερμαν & Ράμια Σουνταράμ

Ο κ. Ράινερμαν είναι υπεύθυνος Νότιας Ευρώπης και η κ. Σουνταράμ είναι senior οικονομολόγος της Παγκόσμιας Τράπεζας

Η Ελλάδα αντιμετωπίζει μια άνευ προηγουμένου οικονομική και κοινωνική κρίση. Το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας της χώρας ήταν απροετοίμαστο για την κρίση αυτή και μόλις τώρα υπόκειται σε μια πολύ καθυστερημένη μεταρρυθμιστική προσπάθεια.

Στη διάρκεια της κρίσης, η ελληνική οικονομία έχει συρρικνωθεί κατά περισσότερο από ένα τέταρτο. Ο αριθμός των απασχολούμενων το 2016 ήταν μικρότερος κατά 900.000 σε σύγκριση με το 2008. Πάνω από 70% των ανέργων είναι μακροχρόνια άνεργοι (πάνω από έναν χρόνο), ενώ η ανεργία των νέων φτάνει το εξαιρετικά υψηλό ποσοστό του 49%. Ο δείκτης ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια στην Ελλάδα υπερδιπλασιάστηκε από το 2007 έως το 2014. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη αύξηση της φτώχειας σε κράτη-μέλη της Ε.Ε. κατά την περίοδο αυτή.

Το σύστημα κοινωνικής προστασίας της χώρας παραμένει ανέτοιμο για τη διαχείριση αυτής της κρίσης. Η Ελλάδα δαπανά το 20% του ΑΕΠ της για κοινωνική προστασία – πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ωστόσο οι δαπάνες αυτές είναι κατανεμημένες εξαιρετικά άνισα, με το 90% να αφορά στην ασφάλιση και ως επί το πλείστον στις συντάξεις. Μόνο το 10% περίπου αφορά κρατικά προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας, με αποτέλεσμα να μένουν ακάλυπτοι οι πιο φτωχοί και ευάλωτοι πολίτες. Το ελληνικό κράτος πρόνοιας έχει μερικά από τα μεγαλύτερα κενά μεταξύ των χωρών της Ε.Ε.

Συγκεκριμένα, σχεδόν οι μισοί από το φτωχότερο 40% του πληθυσμού λαμβάνουν ανεπαρκείς ή μηδενικές κοινωνικές μεταβιβάσεις. Η βασική διαχωριστική γραμμή είναι ηλικιακή – ο πληθυσμός που δεν καλύπτεται είναι νεότερος, περισσότερο μορφωμένος, αλλά και πιο φτωχός σε σύγκριση με όσους λαμβάνουν κοινωνικές μεταβιβάσεις. Οι ηλικιωμένοι (65 ετών και άνω) αλλά και η ηλικιακή κατηγορία 50-64 ετών καλύπτονται ευρέως από συνταξιοδοτικές παροχές. Νοικοκυριά που αποτελούνται αποκλειστικά από ενήλικα μέλη εργασιακής ηλικίας συχνά δεν δικαιούνται παροχές, ακόμα κι αν ζουν σε συνθήκες απειριστικής φτώχειας.

Αντίστοιχα, ζευγάρια με ένα ή δύο παιδιά συχνά δικαιούνται μόνο μία παροχή ύψους 40 ευρώ τον μήνα ανά παιδί αν το εισόδημά τους είναι χαμηλό. Αυτές οι μεταβιβάσεις είναι εντελώς ανεπαρκείς. Το αποτέλεσμα είναι οι νέοι μεταξύ 19 και 29 ετών να έχουν τον υψηλότερο δείκτη φτώχειας από οποιαδήποτε κατηγορία (33%), με τα παιδιά να ακολουθούν (26%).

Ισότιμη μεταχείριση

Η Ελλάδα επιχειρεί να εκσυγχρονίσει το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας τα τελευταία χρόνια, με κεντρικό πυλώνα το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ). Προγράμματα εγγυημένου εισοδήματος, όπως το ΚΕΑ, αποτελούν το βασικό θεμέλιο όλων των σύγχρονων ευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας. Η Ελλάδα είναι από τις τελευταίες χώρες της Ε.Ε. που υιοθετεί ένα τέτοιο πρόγραμμα. Είναι καλά σχεδιασμένο και υποστηρίζεται από ένα πληροφορικό σύστημα τελευταίας τεχνολογίας. Ωστόσο απαιτούνται περαιτέρω κινήσεις ώστε η στόχευση του προγράμματος να συμπεριλάβει όλες τις πιο φτωχές και ευάλωτες κατηγορίες.

Η αξιολόγηση της κοινωνικής πρόνοιας που ολοκληρώσαμε πρόσφατα κατόπιν αιτήματος της ελληνικής κυβέρνησης εντόπισε δημοσιονομικά ουδέτερες μεταρρυθμίσεις που θα εξασφάλιζαν ότι ένα μεγαλύτερο μέρος των φτωχών νοικοκυριών της χώρας θα λάμβαναν στήριξη από το κράτος. Η μεταρρύθμιση των επιδομάτων τέκνων ώστε να αντιμετωπίζονται ισότιμα όλα τα φτωχά παιδιά μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση έως και 50% στο ποσό του επιδόματος που λαμβάνει το πρώτο και το δεύτερο παιδί. Η μεταρρύθμιση των επιδομάτων αναπηρίας ώστε να λαμβάνεται υπόψη και η λειτουργική ικανότητα του ατόμου μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη χορήγηση παροχών σε χρήμα και σε φροντίδα, ώστε τα άτομα με αναπηρία να ενσωματωθούν καλύτερα στην κοινωνία.

Απαιτείται επίσης εξορθολογισμός του συστήματος, που είναι από τα πιο περίπλοκα και κατακερματισμένα στον κόσμο. Υπάρχουν σήμερα περίπου 200 προγράμματα και επιδόματα κοινωνικής πρόνοιας (καθώς και παροχές μέσω φοροαπαλλαγών). Ο τρόπος χορήγησης των επιδομάτων αυτών είναι κατακερματισμένος και αναποτελεσματικός. Εμπλέκονται στη διαδικασία μεγάλοι αριθμοί υπουργείων, ασφαλιστικών ταμείων, οργανισμών απασχόλησης και τα τοπικά τους δίκτυα, περιφερειακές και δημοτικές αρχές.

Η ελληνική οικονομία χρειάζεται επειγόντως ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς και ειδικότερα θέσεις εργασίας για τους μακροχρόνια ανέργους και τους νέους. Παράλληλα όμως, η αντικατάσταση του εξαιρετικά περίπλοκου και ανεπαρκώς στοχευμένου συστήματος κοινωνικής πρόνοιας με ένα απλούστερο και διαφανές σύστημα που αντιμετωπίζει ισότιμα όλους τους φτωχούς και ευάλωτους πολίτες, θα συμβάλει ζωτικά στην αποκατάσταση του κοινωνικού συμβολαίου.

Η Ελλάδα πρώτη στην οδό του μετα-λαϊκισμού

“ Το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, που ο ΣΥΡΙΖΑ έριξε από την εξουσία, προηγείται με διψήφια ποσοστά στις δημοσκοπήσεις. Αν ο πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας προκηρύξει εκλογές μέσα στο 2017, πιθανότατα θα τις χάσει. Για φιλελεύθερους πολιτικούς που αντιμετωπίζουν ριζοσπάστες διεκδικητές της εξουσίας σε άλλες χώρες της Ευρώπης, αυτή η εξέλιξη είναι ενθαρρυντική. ”

Του Τζον Φόουλι
Αρχισυντάκτη Ευρωπαϊκών Θεμάτων
Reuters Breakingviews

Όπως η Δημοκρατία και ο Ψυχρός Πόλεμος, ο ευρωπαϊκός λαϊκισμός μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση είχε τις απαρχές του στην Ελλάδα. Ο ΣΥΡΙΖΑ, ένα κόμμα της Αριστεράς, έφτασε στην εξουσία τον Ιανουάριο του 2015 υποσχόμενος να διαλύσει την ελίτ, να έλθει σε αντιπαράθεση με τους Ευρωπαίους πιστωτές της χώρας και να αποκαταστήσει την ευημερία.

Λιγότερο από δύο χρόνια αργότερα, ωστόσο, ο ΣΥΡΙΖΑ έχει γίνει μέρος του προβλήματος. Έχει αποτύχει να αναζωογονήσει την απασχόληση και την ανάπτυξη. Το κεντροδεξιό κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, που ο ΣΥΡΙΖΑ έριξε από την εξουσία, προηγείται με διψήφια ποσοστά στις δημοσκοπήσεις. Αν ο πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας προκηρύξει εκλογές μέσα στο 2017, πιθανότατα θα τις χάσει.

Για φιλελεύθερους πολιτικούς που αντιμετωπίζουν ριζοσπάστες διεκδικητές της εξουσίας σε άλλες χώρες της Ευρώπης, αυτή η εξέλιξη είναι ενθαρρυντική. Τα λαϊκιστικά κινήματα, που μπορούν να οριστούν ως εκείνα που βασίζονται στην αντιπαράθεση μιας διεφθαρμένης ελίτ και μιας πληττόμενης πλειοψηφίας, τείνουν να είναι ασταθή. Στη Λατινική Αμερική, χώρες όπως η Αργεντινή και η Βραζιλία, που επέλεξαν λαϊκιστές ηγέτες, τώρα στρέφονται ξανά προς το πολιτικό κέντρο.

Το ερώτημα είναι αν αυτή η στροφή θα συμβεί και στην Ευρώπη και με τι ταχύτητα. Στη Γαλλία, στην Ολλανδία και στη Γερμανία, που θα οδηγηθούν στις κάλπες μέσα στο 2017, ριζοσπαστικά κόμματα εκτός του κατεστημένου βρίσκονται σε ανοδική πορεία. Η Αυστρία ωστόσο ήδη απέρριψε τον ακροδεξιό υποψήφιο για την προεδρία στις 4 Δεκεμβρίου, επιλέγοντας αντ' αυτού τον ευρωπαϊστή υποψήφιο των Πρασίνων.

Η Βρετανία θα αποτελέσει σημαντικό προηγούμενο. Οι λαϊκιστές εκεί δεν κατέλαβαν την εξουσία, αλλά πήραν αυτό που ήθελαν: την ψήφο υπέρ της αποχώρησης από την Ε.Ε. Βάσισαν την προεκλογική τους εκστρατεία σε μια σειρά υποσχέσεων οικονομικής ευημερίας που είναι αδύνατον να εκπληρωθούν, όπως τα 350 εκατομμύρια λίρες που υποτίθεται θα εισέρρεαν στα ταμεία του επιβαρυσμένου Εθνικού Συστήματος Υγείας ή η άκοπη και ταχεία σύναψη συμφωνιών ελεύθερου εμπορίου με χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία.

Οι κεντρώοι στη Βρετανία ελπίζουν ότι οι ψηφοφόροι θα αλλάξουν γνώμη καθώς θα έρχονται σε επαφή με τη νέα οικονομική πραγματικότητα. Ο Τόνι Μπλερ, ο πρώην πρωθυπουργός του Ηνωμένου Βασιλείου, ανακοίνωσε τη δημιουργία ενός νέου κινήματος που θα ένωνε τους ψηφοφόρους και τους πολιτικούς που έχουν απαυδήσει με την πολιτική πόλωση. Μια φιλελεύθερη ευρωπαϊστή επικράτησε του Ζακ Γκόλντσμιθ, υποστηρικτή του Brexit, σε επαναληπτικές εκλογές που διεξήχθησαν την 1 Δεκεμβρίου.

Η επιταγή της μη δημοφιλίας

Δεν αρκεί όμως οι φιλελεύθεροι να αποτελούν τη λιγότερο κακή επιλογή. Αν πρόκειται να αποδειχθεί βιώσιμη η στροφή πίσω στο κέντρο, πρέπει να είναι οξείς και ενίοτε αντι-δημοφιλείς.

Είναι διδακτικό το παράδειγμα της Άγκελα Μέρκελ. Η Γερμανίδα καγκελάρια δείχνει να βρίσκεται καθ' οδόν προς τη νίκη στις εκλογές του επόμενου Σεπτεμβρίου, που θα της χαρίσει την τέταρτη θητεία της, και είναι από τους λίγους Ευρωπαίους ηγέτες που εφαρμόζει επιτυχώς κεντρώες πολιτικές. Η άκαμπτη επιμονή της στην εφαρμογή των δημοσιονομικών κανόνων της Ε.Ε. από χώρες όπως η Ελλάδα έχει ενισχύσει τη δημοτικότητα της στη Γερμανία, αλλά έχει προκαλέσει αντιπάθεια στο εξωτερικό. Αντιστρόφως, η απόφασή της να καλωσορίσει στη Γερμανία τους πρόσφυγες ροκάνισε την υποστήριξή της στη χώρα της, αλλά τη μετέτρεψε σε σύμβολο των αξιών της Ευρώπης και του ανθρωπισμού.

Στη Γαλλία το μήνυμα του «αντι-δημοφιλισμού» έχει απήχηση. Ο κεντροδεξιός Φρανσουά Φιγιόν, που θεωρείται φαβορί έναντι της προέδρου του Εθνικού Μετώπου Μαρίν Λεπέν, είναι κοινωνικά συντηρητικός και παράλληλα ενθουσιώδης θιασώτης των φιλελεύθερων αγορών. Από την άλλη, οι προσπάθειες της Βρετανίδας πρωθυπουργού Τερέζα Μέι να δημιουργήσει ένα σύστημα που να «λειτουργεί για όλους» μοιάζει ελαττωματικό. Η απόπειρα να ικανοποιηθούν οι πάντες είναι μια συνταγή που οδηγεί σε θολές πολιτικές, που τελικά δεν λειτουργούν για κανέναν.

Η έτερη πρόκληση είναι αυτή του καινούργιου. Η Μέρκελ, ο Φιγιόν, ο Μπλερ, αλλά και ο αρχηγός της Νέας Δημοκρατίας, Κυριάκος Μητσοτάκης, είναι γνωστοί στην κοινή γνώμη. Όσοι ψηφοφόροι θεωρούν ότι εκπροσωπούν την επιστροφή στο παρελθόν θα απεμπλακούν ακόμα περισσότερο από την πολιτική. Αυτό αντανακλάται στη μειωμένη προσέλευση στις κάλπες: σχεδόν τρεις στους τέσσερις ψηφοφόρους συμμετείχαν στο βρετανικό δημοψήφισμα, πολύ περισσότερο από ό,τι στις τελευταίες πέντε βουλευτικές εκλογές.

Το μετριοπαθές κέντρο, συνεπώς, έχει πολλή δουλειά μπροστά του και το 2017 θα είναι μια χρονιά καμπίς. Τουλάχιστον στην Ελλάδα, γενέτειρα της Δημοκρατίας, υπάρχουν σημάδια ότι ο λαϊκισμός έχει τα όριά του.

Ταραγμένα νερά και χαμηλή ορατότητα στην Ανατολική Μεσόγειο

“ Η απεμπλοκή των ΗΠΑ από την ευρύτερη περιοχή είναι μάλλον απίθανη. Μπορεί μάλιστα να εμπλακούν εντονότερα, αν και αυτό μάλλον θα γίνει με πιο μονομερή τρόπο. ”

Του Ιαν Λέσερ

Αντιπρόεδρου για θέματα εξωτερικής πολιτικής του German Marshall Fund of the United States

Τα γεγονότα της περασμένης χρονιάς και οι προοπτικές της επόμενης αναδεικνύουν την κεντρική σημασία της Ανατολικής Μεσογείου για τη γεωπολιτική εξίσωση της ευρωπαϊκής περιφέρειας. Η περιοχή επίσης θα δοκιμάσει στρατηγικά τη νέα κυβέρνηση στην Ουάσιγκτον. Η Ελλάδα μπορεί να μη βρίσκεται στο επίκεντρο αυτής της δίνης, αλλά η εγγύτητά της δεν επιτρέπει τον εφησυχασμό.

Οι εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο θα συνεχίσουν να ασκούν ισχυρή επιρροή στο μέλλον της Ευρώπης. Η μετανάστευση είναι μάλλον ο σημαντικότερος παράγοντας στη διαμόρφωση των πολιτικών εξελίξεων ανά την ήπειρο. Η ροή των προσφύγων μέσω του Αιγαίου είναι μια κρίσιμη μεταβλητή στο μέτωπο αυτό. Η συμφωνία με την Τουρκία έχει παίξει μείζονα ρόλο στον περιορισμό της μετανάστευσης μέσω του Αιγαίου, μαζί με το κλείσιμο της βαλκανικής οδού και άλλους παράγοντες.

Το μέλλον της συμφωνίας, ωστόσο, είναι στην καλύτερη περίπτωση αβέβαιο. Ενδέχεται ακόμα και να καταρρεύσει. Θα επιβιώσει μόνο αν το συμφέρον της Τουρκίας το υπαγορεύσει.

Πέρα από το μεταναστευτικό, το εκκρεμές ζήτημα του ελληνικού χρέους, στο οποίο ίσως προστεθεί το πολύ μεγαλύτερο της Ιταλίας, θα καθορίσουν σε σημαντικό βαθμό τη σταθερότητα της Ε.Ε. Στη διαχείριση αυτών των θεμάτων ίσως δούμε να δίνεται προτεραιότητα σε γεωπολιτικά κριτήρια έναντι οικονομικών.

Στην εξωτερική πολιτική, η Ε.Ε. και το ΝΑΤΟ μοιάζουν να έχουν δεσμευτεί σε στενότερη συνεργασία. Αυτή η τάση έχει ιδιαίτερη σημασία για τη Μεσόγειο, που συνδυάζει σκληρούς και ήπιους κινδύνους ασφαλείας και όπου ήδη διεξάγονται συντονισμένες ναυτικές επιχειρήσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο, θα είναι κρίσιμες οι εξελίξεις στην Τουρκία. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή ή διατλαντική στρατηγική για την αντιμετώπιση του χάους στη Συρία και στο Ιράκ χωρίς την ενεργό συμμετοχή της Άγκυρας. Ωστόσο η ίδια η Τουρκία είναι αυξανόμενα ασταθής. Οι αντιθέσεις στο εσωτερικό της βαθαίνουν και παίρνουν τη μορφή βίαιων συγκρούσεων με το κράτος. Η κουρδική, η ισλαμική και η ακροαριστερή τρομοκρατία έχουν γίνει συνηθισμένο φαινόμενο. Η οικονομία, μέχρι πρότινος κινητήριος δύναμη του ακτιβισμού της χώρας στην εξωτερική πολιτική, διολισθαίνει σε κρίση. Η νέα κανονικότητα συνίσταται στην καταστολή και τη φήμιση των μέχρι πρόσφατα ζωτικών μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών.

Όλα αυτά περιπλέκουν περισσότερο την ήδη προβληματική σχέση της Τουρκίας με την Ε.Ε. και –σε μικρότερο βαθμό– με το ΝΑΤΟ. Η Τουρκία δεν είναι η μόνη χώρα στον ευρω-ατλαντικό χώρο όπου ο εθνικισμός και ο αυταρχισμός βρίσκονται σε άνοδο, αλλά σίγουρα βρίσκεται στην εμπροσθοφυλακή της τάσης. Η σταθερότητα της Τουρκίας ενδιαφέρει άμεσα την Ελλάδα, καθώς επηρεάζει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, από τη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης και την περιφερειακή ασφάλεια έως την ενεργειακή ανάπτυξη και τον τουρισμό.

Η Ουάσιγκτον και το Κυπριακό

Η εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ θέτει μια σειρά από ερωτήματα σχετικά με το μέλλον της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Αυτά θα χρειαστεί καιρός για να απαντηθούν. Πολλά θα εξαρτηθούν από τα άτομα που θα διοριστούν σε θέσεις-κλειδιά, σχετικές με την Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή.

Η απεμπλοκή των ΗΠΑ από την ευρύτερη περιοχή είναι μάλλον απίθανη. Μπορεί μάλιστα να εμπλακούν εντονότερα, αν και αυτό μάλλον θα γίνει με πιο μονομερή τρόπο. Η νέα αμερικανική πολιτική είναι πιθανό να εστιάσει στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και στην ανάσχεση των φιλοδοξιών του Ιράν. Η προώθηση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν θα είναι προτεραιότητα. Η αυξανόμενη δυσαρέσκεια με τη Σαουδική Αραβία ίσως ενθαρρύνει μια μετατόπιση του ενδιαφέροντος της Ουάσιγκτον από τον Περσικό κόλπο στην Ανατολική Μεσόγειο. Τα περιθώρια για αλλαγή πολιτικής σχετικά με την Ουκρανία είναι περιορισμένα, ωστόσο η όποια «συμφωνία» της κυβέρνησης Τραμπ με τη Μόσχα ίσως λάβει τη μορφή έμμεσης συνεργασίας στη Μέση Ανατολή. Όμως η απόπειρα σύναψης μιας τέτοιας συμφωνίας θα μπορούσε πολύ εύκολα να πάρει συγκρουσιακά χαρακτηριστικά.

Τέλος, η λύση του Κυπριακού μέσα στο 2017 θα μπορούσε να μεταμορφώσει γεωπολιτικά την Ανατολική Μεσόγειο. Παρά τη θετική ατμόσφαιρα, η πρόοδος στις τελευταίες, κρίσιμες πτυχές μιας συμφωνίας είναι αργή. Η εμπλοκή των ΗΠΑ και μια πιο εποικοδομητική στάση της Μόσχας είναι ζωτικής σημασίας για τις προοπτικές μιας λύσης.

Τουρκία: προς μία ακόμα ταραγμένη χρονιά

“ Ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας προβλέπεται ότι θα επιβραδυνθεί σημαντικά το 2017. Οι ανησυχίες για μια βαθιά ύφεση έχουν ενταθεί – και θα γίνουν ακόμα εντονότερες αν συνεχιστούν η πολιτική αστάθεια, οι εκκαθαρίσεις, οι μαζικές συλλήψεις και οι απαλλοτριώσεις εταιρειών από το κράτος. ”

Του Βολφάνγκο Πικολί
Συν-προέδρου της Teneo Intelligence

Στο πρώτο μισό του 2017 θα κυριαρχήσει στην πολιτική σκηνή της Τουρκίας η απόπειρα του κυβερνώντος Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) να τροποποιήσει το Σύνταγμα και να εισαγάγει ένα προεδρικό σύστημα από τον Νοέμβριο του 2019. Οι προτεινόμενες τροπολογίες αναμένεται να παρουσιαστούν στην ολομέλεια του κοινοβουλίου στις αρχές του 2017. Αν λάβουν την ψήφο 330 βουλευτών, θα τεθούν σε δημοψήφισμα την προσεχή άνοιξη.

Οι αλλαγές, που ουσιαστικά θα συγκεντρώσουν όλη την πολιτική εξουσία στα χέρια του προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, είναι πιθανό να αμφισβητηθούν με οξύτητα από τους αντιπάλους του. Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι είναι ισχυρό το ενδεχόμενο να υπερψηφιστούν από τους ψηφοφόρους, αλλά το αποτέλεσμα μπορεί να είναι οριακό. Ο Ερντογάν αναμένεται να κινητοποιήσει όλες του τις δυνάμεις για να επικρατήσει, επιδεινώνοντας έτσι ένα ήδη τοξικό πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Στο μέτωπο της ασφάλειας, δεν μοιάζει να υπάρχει προοπτική αναστολής της εξέγερσης του ΡΚΚ. Η βία θα παραμένει κυρίως συγκεντρωμένη στις κουρδικές περιοχές στα νοτιοανατολικά της Τουρκίας, όπου το ΡΚΚ αναμένεται να αυξήσει τις επιθέσεις του όταν αρχίσουν να λιώνουν τα χιόνια του χειμώνα στα τέλη Μαρτίου. Επιπλέον, η Τουρκία παραμένει εξαιρετικά ευάλωτη σε επιθέσεις από μέλη και συμπαθούντες του Ισλαμικού Κράτους κατά τουρκικών και ξένων στόχων (π.χ. τουριστών) που βρίσκονται σε τουρκικό έδαφος.

Ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας προβλέπεται ότι θα επιβραδυνθεί σημαντικά το 2017. Οι ανησυχίες για μια βαθιά ύφεση έχουν ενταθεί – και θα γίνουν ακόμα εντονότερες αν συνεχιστούν η πολιτική αστάθεια, οι εκκαθαρίσεις, οι μαζικές συλλήψεις και οι απαλλοτριώσεις εταιρειών από το κράτος. Πιο συγκεκριμένα, αν η κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, που είναι προγραμματισμένη να εκπνεύσει στις 19 Ιανουαρίου του 2017, παραταθεί, η προσδοκία είναι ότι θα συνοδευτεί από ραγδαία επιδείνωση του οικονομικού κλίματος. Ακόμα κι αν δεν παραταθεί, η προσδοκία συνεχιζόμενης πολιτικής αναταραχής –και η επίμονη απουσία αναγκαίων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων– σημαίνει ότι δεν θα αποφευχθεί η επιβράδυνση της οικονομίας (απλώς θα είναι ηπιότερη).

Προβλήματα με όλους τους γείτονες

Η Τουρκία έχει ήδη στείλει μία θεωρακισμένη ταξιαρχία στη βόρεια Συρία για να στηρίξει δυνάμεις του Ελευθέρου Συριακού Στρατού. Ο σκοπός της είναι να διώξει το Ισλαμικό Κράτος μακριά από τα σύνορά της, αλλά και να διασπάσει τα εδάφη υπό τον έλεγχο του Κόμματος Δημοκρατικής Ένωσης (PYD) των Κούρδων της Συρίας, που συνδέεται στενά με το ΡΚΚ. Με δεδομένη την αδυναμία του Ελευθέρου Συριακού Στρατού, κάθε κίνηση επέκτασης προς τα νότια δεν θα απαιτούσε απλώς ενισχύσεις από την Τουρκία, αλλά θα την έφερνε σε κατά μέτωπο σύγκρουση με το συριακό καθεστώς και με τη Ρωσία. Αυτό θα έθετε σε κίνδυνο τον εκτροχιασμό της πρόσφατης επαναπροσέγγισης με τη Μόσχα.

Αντιστοίχως, οποιαδήποτε απόπειρα εμπλοκής με το PYD θα δημιουργούσε τον κίνδυνο αντιπαράθεσης με τον βασικό διεθνή σύμμαχο των Κούρδων, τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι διμερείς σχέσεις Ουάσιγκτον-Άγκυρας πέρασαν μια τεταμένη περίοδο επί κυβερνήσεως Ομπάμα. Η αισιοδοξία με την οποία η Τουρκία έχει αντιμετωπίσει την εκλογή Τραμπ θα εξανημιζόταν ταχέως σε περίπτωση κόντρας για τους Κούρδους της Συρίας.

Οι σχέσεις της Τουρκίας με την Ε.Ε., τέλος, θα παραμείνουν τεταμένες το 2017. Το μόνο πραγματικό ερώτημα είναι αν οι περιστασιακές αυξήσεις της έντασης θα εξελιχθούν σε ευρύτερη κρίση. Αν συμβεί αυτό, ενδέχεται η συμφωνία του περασμένου Μαρτίου για τους πρόσφυγες να καταρρεύσει και η διαδικασία έναξης της Τουρκίας στην Ε.Ε. να ανασταλεί (είναι μάλλον απίθανο να ακυρωθεί). Μια μείζονα κρίση με την Ε.Ε. θα αποτελέσει πλήγμα για την ήδη κλονισμένη εμπιστοσύνη των διεθνών επενδυτών στην Τουρκία.

Πώς η Ευρώπη θα ηγηθεί στην προστασία των προσφύγων

“ Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκτιμά ότι 1,19 εκατομμύρια πρόσφυγες θα χρειαστούν μετεγκατάσταση το 2017, αλλά δεν προσδοκά ότι θα μπορέσει να καλύψει πάνω από 170.000 συνολικά. ”

Της Τζούντιθ Σάντερλαντ
Διευθύντριας Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας της
Human Rights Watch

Ως ακτιβίστρια για τα ανθρώπινα δικαιώματα, βασίζω τη δουλειά μου στην πεποίθηση ότι είναι εφικτή η αλλαγή προς το καλύτερο. Η πίστη μου αυτή δοκιμάστηκε όσο ποτέ άλλοτε το 2016.

Υπό το φάσμα του εθνολαϊκισμού πολλές κυβερνήσεις έκλεισαν την πόρτα της Ευρώπης για τους πρόσφυγες και έκαναν τη ζωή πιο δύσκολη γι' αυτούς που είναι ήδη σε ευρωπαϊκό έδαφος. Σύνοδοι κορυφής για την προσφυγική κρίση σπάνια οδήγησαν σε θετικά, χειροπιαστά αποτελέσματα. Ο Ντόναλντ Τραμπ εξέλεξε πρόεδρος χάρη σε μια εκστρατεία που βασίστηκε στην ξενοφοβία, στον μισογυνισμό και στην καλλιέργεια του φόβου. Οι καταχρηστικές μέθοδοι διαχείρισης των προσφύγων σε εξωχώρια κέντρα από την Αυστραλία χρησιμοποιήθηκαν ως παράδειγμα προς μίμηση. Παρά τη ζοφερή αυτή πραγματικότητα, διατηρώ την ελπίδα μου ότι το 2017 θα είναι μια καλύτερη χρονιά στην Ευρώπη.

Τη νέα χρονιά πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για να τερματιστεί η βία κατά των αμάχων στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας και σε τόσες άλλες χώρες (Αφγανιστάν, Ιράκ, Λιβύη, Σομαλία, Σουδάν, Νότιο Σουδάν). Πρέπει να υποστηριχθούν με όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις οι υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων και να καταπολεμηθεί κάθε ξενοφοβική πολιτική και πράξη βίας κατά των γυναικών.

Ο συνολικός αριθμός των αφίξεων διά θαλάσσης στην Ευρώπη μειώθηκε σημαντικά το 2016 έναντι του 2015, κυρίως εξαιτίας της προβληματικής συμφωνίας Ε.Ε.-Τουρκίας για τον έλεγχο των ροών και το κλείσιμο των βόρειων συνόρων της Ελλάδας. Ωστόσο οι αφίξεις στην Ιταλία κινήθηκαν στα ίδια επίπεδα με το 2015, που ήταν μια χρονιά-ρεκόρ. Είναι αρκετοί οι παράγοντες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε νέα κορύφωση των ροών στην Ευρώπη το 2017.

Στο νέο έτος, η Ευρώπη έχει την ευκαιρία –και το καθήκον– να επιδείξει ηθική και πολιτική ηγεσία στην παγκόσμια κρίση εκτοπισμού. Οι χώρες της Ευρώπης θα μπορούσαν να αποδεχθούν την ευθύνη για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων. Η συντριπτική πλειονότητα των εκτοπισμένων του κόσμου προέρχονται από τον παγκόσμιο Νότο. Στον Λίβανο βρίσκονται 1 εκατομμύριο Σύριοι, που αποτελούν το 25% του πληθυσμού της χώρας. Παρότι η άφιξη εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων δημιουργεί προκλήσεις, η Ευρώπη έχει τους πολιτικούς και οικονομικούς πόρους για να διαχειριστεί τους αριθμούς αυτούς με ανθρωπισμό.

Οι χώρες της Ευρώπης πρέπει να σταματήσουν την πολιτική της ανάθεσης της ευθύνης για τους πρόσφυγες σε χώρες μετάβασης ή χώρες πρώτης υποδοχής, όπως η Αιθιοπία και η Τουρκία. Αντ' αυτού, πρέπει να μοιραστούν ισότιμα την ευθύνη μεταξύ τους, ανακουφίζοντας χώρες όπως η Ελλάδα που έχουν υποστεί πολύ μεγάλες πιέσεις, αλλά και να παράσχουν περισσότερη στήριξη σε χώρες εκτός της Ε.Ε. που σηκώνουν το μεγαλύτερο βάρος.

Τα κενά που πρέπει να καλυφθούν

Επίσης, η Ευρώπη πρέπει να επενδύσει στη μετεγκατάσταση των αναγνωρισμένων προσφύγων. Η μετεγκατάσταση είναι κλειδί ώστε να μπορέσουν οι πρόσφυγες να ξαναχτίσουν τις ζωές τους χωρίς να τις διακινδυνεύουν σε επικίνδυνα ταξίδια. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκτιμά ότι 1,19 εκατομμύρια πρόσφυγες θα χρειαστούν μετεγκατάσταση το 2017, αλλά δεν προσδοκά ότι θα μπορέσει να καλύψει πάνω από 170.000 συνολικά. Παρά κάποιες προσπάθειες που έγιναν το 2017, οι ευρωπαϊκές χώρες εξακολουθούν να μην παρέχουν θέσεις μετεγκατάστασης ανάλογες με τις δυνατότητές τους και τις τεράστιες ανάγκες. Στη χρονιά που έρχεται, ειδικά αν οι Ηνωμένες Πολιτείες μειώσουν δραστικά το δικό τους, μεγάλης κλίμακας πρόγραμμα μετεγκατάστασης, οι ευρωπαϊκές χώρες θα πρέπει να καλύψουν το κενό, επεκτείνοντας παράλληλα τη στήριξή τους προς τα προγράμματα της Ύπατης Αρμοστείας.

Το 2016 παρατηρήθηκε μια σπουδή να γίνει η Ευρώπη πιο εχθρικό περιβάλλον για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες, με την «αποθήκευσή» τους στην Ελλάδα και σε κάποιο βαθμό στην Ιταλία, και με πολιτικές περιστολής των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο. Αυτό δεν υποτιμά απλώς τους τρομακτικούς κινδύνους που οι άνθρωποι αυτοί αντιμετώπισαν για να φτάσουν στην Ευρώπη, αλλά αντιβαίνει και στις αρχές των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Το 2017, οι ηγέτες της Ευρώπης πρέπει να τηρήσουν τα πιο υψηλά πρότυπα προστασίας και δίκαιης μεταχείρισης για όσους φτάνουν σε ευρωπαϊκό έδαφος, υιοθετώντας πολιτικές που εκφράζουν τις ευρωπαϊκές αξίες στην καλύτερη εκδοχή τους.

Με κατάλληλη προετοιμασία και αρχές, η Ευρώπη μπορεί να αποτελέσει τον παγκόσμιο ηγέτη στην προστασία των προσφύγων.

Το λυκόφως της αμερικανικής μετάβασης

“Θα δώσουμε τον καλύτερό μας εαυτό τους ερχόμενους μήνες και χρόνια για να εστιάσουμε στις πιο σημαντικές ιστορίες, που θα καθορίσουν τις πραγματικές συνέπειες της πολιτικής της νέας αμερικανικής κυβέρνησης. Αυτή είναι η δουλειά μας, μια ιερή αποστολή σε αυτούς τους χαοτικούς καιρούς.”

Της Τζουλιέτ Αϊλπεριν
Επικεφαλής Γραφείου Λευκού Οίκου
The Washington Post

Πριν από περίπου οκτώ χρόνια, παρακολουθούσα έναν προεδρικό υποψήφιο να απευθύνεται σε εκατοντάδες υποστηρικτές του και να μιλάει για την ιστορική φύση της προεδρικής αναμέτρησης που είχε μόλις ολοκληρωθεί. Δεν ήμουν στο Grant Park του Σικάγο, όπου μιλούσε ο Μπαράκ Ομπάμα το βράδυ της 5ης Νοεμβρίου. Ήμουν στο γρασίδι ενός καλόγουστου ξενοδοχείου στο Φίνιξ της Αριζόνα, όπου ο Ρεπουμπλικανός γερουσιαστής Τζον Μακκίν εκφώνησε μία από τις πιο αξιοπρεπείς και εμπνευσμένες ομιλίες αποδοχής εκλογικής ήττας που έχω ακούσει ποτέ.

«Σε μια μονομαχία τόσο μακρά και δύσκολη όπως αυτή η προεκλογική εκστρατεία, η επιτυχία του και μόνο επιβάλλει τον σεβασμό μου για τις ικανότητες και την επιμονή του», είπε ο Μακκίν για τον αντίπαλό του. «Αλλά το ότι το πέτυχε εμπνέοντας τις ελπίδες τόσων εκατομμυρίων Αμερικανών, που κάποτε είχαν πιστέψει εσφαλμένα ότι δεν τους αφορούσε και δεν μπορούσαν να επηρεάσουν την εκλογή ενός Αμερικανού προέδρου, αυτό είναι κάτι που θαυμάζω βαθιά και τον επαινώ που το κατάφερε». «Πρόκειται για ιστορικές εκλογές και αναγνωρίζω την ιδιαίτερη σημασία που έχουν για τους Αφροαμερικανούς και για την ιδιαίτερη περηφάνια που πρέπει να νιώθουν απόψε», πρόσθεσε ο Μακκίν.

Η εκστρατεία του 2008 ήταν η πρώτη και η μοναδική που έχω καλύψει από την αρχή έως το τέλος. Τα τελευταία τέσσερα χρόνια ήμουν επικεφαλής του γραφείου Λευκού Οίκου της Washington Post, θέση που μου επέτρεψε να παρατηρήσω από κοντά τον Μπαράκ Ομπάμα, αλλά όχι τους ανθρώπους που διεκδίκησαν τη διαδοχή του.

Αυτές οι μέρες είναι μια περίεργη περίοδος ως προς την κάλυψη του Λευκού Οίκου του Ομπάμα, αλλά και του εν αναμονή προέδρου. Σχεδόν κάθε πρωί ο νεοεκλεγείς πρόεδρος Τραμπ αναρτά κάποιο αμφιλεγόμενο tweet την ώρα που οι περισσότεροι δημοσιογράφοι παίρνουν το πρωινό τους, αναγκάζοντάς τους να ανασκουμπωθούν για να ενημερώσουν το κοινό τόσο για τα δικά του αισθήματα όσο και για το ευρύτερο πλαίσιο των λεγόμενων του.

Την ίδια στιγμή, η υφιστάμενη κυβέρνηση εργάζεται σε φρενήρεις ρυθμούς για να εκδώσει μια σειρά ρυθμιστικών κανόνων και άλλων εκτελεστικών πράξεων σε θέματα που εκτείνονται από την προστασία του περιβάλλοντος έως τις αμβλώσεις. Ο Ντόναλντ Τραμπ είναι πιθανό να ακυρώσει πολλά από αυτά τα μέτρα, αλλά ορισμένα θα παραμείνουν εν ισχύ και οφείλουμε να εξηγήσουμε στους αναγνώστες μας πώς οι αποφάσεις αυτές θα επηρεάσουν τις ζωές τους.

Έχω περάσει αρκετές μέρες μιλώντας με εμπιστευτικές πηγές σχετικά με το αίτημα της ομάδας μετάβασης του Τραμπ στο υπουργείο Ενέργειας για μια λίστα κλιματολόγων και ομοσπονδιακών υπαλλήλων που έχουν συμμετάσχει σε διεθνείς διαπραγματεύσεις του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή ή έχουν εργαστεί σε προγράμματα στο εσωτερικό των ΗΠΑ για τον περιορισμό των εκπομπών άνθρακα. Ορισμένοι από αυτούς τους ανθρώπους είναι φοβισμένοι.

Άλλες πηγές μου πανηγυρίζουν για τις εξελίξεις. «Νιώθουμε σαν κάποιος να τράβηξε ξαφνικά την αρκούδα από “Την επιστροφή” πάνω από το στήθος μας», μου είπε ο Λουκ Πόποβιτς, εκπρόσωπος του Εθνικού Συνδέσμου Εξορύξεων, όταν τον ρώτησα πώς βλέπει ο κλάδος των υδρογονανθράκων την ανάληψη της εξουσίας από τον Τραμπ.

Η ευθύνη του δημοσιογράφου

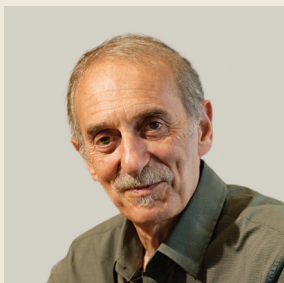
Ο λογαριασμός μου στο Twitter και το email μου βομβαρδίζονται τόσο με προσβολές όσο και με εγκώμια, συχνά πολύ ακραία για τα γούστα μου. Οι επικριτές μου σχολιάζουν ότι μεταξύ των ηττημένων των εκλογών είμαστε και εμείς οι δημοσιογράφοι και ότι θα πληρώσουμε το τίμημα γι' αυτά που έχουμε γράψει στο παρελθόν. Όσοι ανήκουν στο άλλο στρατόπεδο συχνά ισχυρίζονται ότι αυτοί που πρέπει να τιμωρηθούν είναι ο Τραμπ και οι σύμμαχοί του.

Η πραγματικότητα είναι ότι αυτή η απροσδόκητη τροπή στην αμερικανική πολιτική μεταφράζεται σε περισσότερη δουλειά για τους δημοσιογράφους. Θα δώσουμε τον καλύτερό μας εαυτό τους ερχόμενους μήνες και χρόνια για να εστιάσουμε στις πιο σημαντικές ιστορίες, που θα καθορίσουν τις πραγματικές συνέπειες της πολιτικής της νέας κυβέρνησης. Αυτή είναι η δουλειά μας, μια ιερή αποστολή σε αυτούς τους χαοτικούς καιρούς.

Και είμαι σίγουρη ότι θα καλέσω τον Τζον Μακκίν για να το συζητήσουμε. Μόλις κέρδισε άλλη μία εξαετία στη Γερουσία και εξακολουθεί να μιλάει χωρίς περιστροφές.

Κίνα: επικίνδυνες ακροβασίες στην οικονομική πολιτική

“ Το «σκιώδες» τραπεζικό σύστημα της Κίνας αποτελούσε το 2008-9 μόλις το 20% του συνολικού ενεργητικού των τραπεζών, που έφτανε τότε στο 250% του ΑΕΠ. Σήμερα, αποτελεί το 35% του ενεργητικού του τραπεζικού κλάδου, που φτάνει στο 450% του ΑΕΠ. ”

Του Τζορτζ Μάγκνους
Εταίρου του China Centre,
Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης

Η Κίνα σίγουρα θα πρωταγωνιστήσει στη διεθνή ειδησεογραφία το 2017, καθώς η κυβέρνηση του προέδρου Τραμπ θα αναπτύξει μια νέα προσέγγιση στις αμερικανο-κινεζικές σχέσεις. Αν κρίνουμε από την περίοδο της μετάβασης στις ΗΠΑ, η ρητορική του Τραμπ σε κινεζικά θέματα θα είναι πολύ πιο έντονη από τη δράση του. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι ΗΠΑ δεν θα κατηγορήσουν την Κίνα για χειραγώγηση νομίματος ή ότι δεν θα επιβάλουν δασμούς σε ορισμένα κινεζικά προϊόντα. Αλλά ο Τραμπ είναι πιθανό να επιχειρήσει να κάνει «συμφωνίες» με την Κίνα στη βάση της επιστροφής στις σφαίρες επιρροής και στα εθνικά συμφέροντα που καθόρισαν τη γεωπολιτική στα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου.

Είναι άγνωστο πώς θα εξελιχθούν αυτές οι επαφές. Αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι το Πεκίνο θα θελήσει να ελέγξει στενά την πορεία της οικονομίας στον δρόμο προς το κρίσιμο 19ο συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος στο τέλος του 2017. Ο Σι Τζινπίνγκ θα έχει συμπληρώσει τη μισή προεδρική του θητεία. Θα συζητηθούν σημαντικά θέματα, που αφορούν στο Σύνταγμα και στους κανόνες λειτουργίας του κόμματος, σχέδια για την αντικατάσταση μελών του Πολιτικού Γραφείου και της Γραμματείας του Πολιτικού Γραφείου που συνταξιοδοτούνται και ενδεχομένως αλλαγές που θα επιτρέψουν στον Σι να παραμείνει στην εξουσία πέραν του 2022. Η ηγεσία της χώρας δεν θα επιτρέψει να την αποσπάσει οτιδήποτε από την προετοιμασία για το συνέδριο – και σίγουρα όχι οι οικονομικές αναταραχές.

Συνεπώς θα πρέπει να αναμένουμε ότι η στρατηγική πιστωτικής επέκτασης δεν θα αλλάξει ουσιαστικά το 2017, παρότι με τα τρέχοντα μέτρα πολιτικής επιχειρείται η ανάσχεση των αυξήσεων στις επενδύσεις και στις τιμές ακινήτων, που η ίδια η κυβέρνηση εσκεμμένα προκάλεσε. Αυτό όμως αποτελεί μεγάλη σκιά πάνω από μια κατά τα άλλα εύτακτη οικονομία, στην οποία τα ακίνητα και οι υποδομές έχουν τονωθεί για να κρατήσουν ψηλά τους δείκτες ανάπτυξης.

Το μη τραπεζικό χρέος της Κίνας, ως αποτέλεσμα –ένα από τα πιο πολυσυζητημένα οικονομικά φαινόμενα στον πλανήτη–, θα συνεχίσει να διογκώνεται πέρα από το σημερινό του επίπεδο, του 250% του ΑΕΠ. Η δέσμευση σε επίσημη ανάπτυξη του ΑΕΠ ύψους 6,5% έχει οδηγήσει σε μειωμένο ενδιαφέρον για οικονομικές μεταρρυθμίσεις και έχει δώσει το έναυσμα για μια νέα έκρηξη δανεισμού από την τοπική αυτοδιοίκηση, καθώς και διάφορα οχήματα χρηματοδότησης, από ΣΔΙΤ έως ταμεία ανάπτυξης. Διαφόρων ειδών χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές εκτός τραπεζικού συστήματος, από καταπιστεύματα έως ασφαλιστικές και χρηματιστηριακές εταιρείες, καθώς και διαχειριστές συνταξιοδοτικών και επενδυτικών κεφαλαίων, έχουν συμβάλει σημαντικά στη συνολική πιστωτική επέκταση.

Αυτό το «σκιώδες» τραπεζικό σύστημα αποτελούσε το 2008-9 μόλις το 20% του συνολικού ενεργητικού των τραπεζών, που έφτανε τότε στο 250% του ΑΕΠ. Σήμερα, αποτελεί το 35% του ενεργητικού του τραπεζικού κλάδου, που φτάνει στο 450% του ΑΕΠ. Οι πόροι των εταιρειών αυτών προέρχονται αυξητικά από χονδρική χρηματοδότηση. Στην έκθεσή του για την Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα τον περασμένο Οκτώβριο, το ΔΝΤ υπολόγισε ότι η χονδρική χρηματοδότηση του τραπεζικού δανεισμού στην Κίνα έχει αυξηθεί από 10% το 2010 σε 30% σήμερα.

Τα πάθη του παθητικού

Το πρόβλημα της χώρας πλέον είναι ότι, ενώ τα προβληματικά στοιχεία ενεργητικού μπορούν να κρυφτούν με τη βοήθεια της δημιουργικής λογιστικής, είναι πολύ πιο δύσκολο να γίνει το ίδιο στην πλευρά του παθητικού. Αν οι πάροχοι ρευστότητας περιορίσουν τον δανεισμό τους, λόγω πτώσης της αξίας των περιουσιακών στοιχείων ή αύξησης της εκροής κεφαλαίων, θα ήταν δύσκολο να τεθεί υπό έλεγχο η μετάδοση της πιστωτικής ασφυξίας. Αυτό θα προκαλέσει μακροπρόθεσμες αναταραχές στην κινεζική οικονομία και ίσως απειλήσει την επιβίωση των κύριων τραπεζών της.

Η χαλιναγώγηση της πιστωτικής επέκτασης συνεπάγεται χαμηλότερη οικονομική ανάπτυξη και υψηλότερη ανεργία. Αλλά χωρίς κάποια αλλαγή σύντομα το χρέος της Κίνας θα συνεχίσει να διογκώνεται, με αποτέλεσμα οι δείκτες της χρηματοοικονομικής αστάθειας να φτάσουν σε ακόμα πιο επικίνδυνα επίπεδα από τα σημερινά.

Το 2017 δώστε κίνητρα για επενδύσεις καινοτομίας

“ Στην περίπτωση που η έρευνα οδηγεί στην ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, που είναι εξάλλου ο απώτερος στόχος της, το ελληνικό Δημόσιο δεν παρέχει καμία φορολογική διευκόλυνση. Αντίθετα, στις ευρωπαϊκές χώρες η φορολογία αυτών των προϊόντων είναι δραστικά μειωμένη, κατά μέσο όρο κατά 50% σε σχέση με τον κανονικό φορολογικό συντελεστή. ”

Του Κώστα Αποστολίδη
Προέδρου
και διευθύνοντος συμβούλου της Raycap

Για κάθε χώρα η πιο ελκυστική επένδυση είναι η παραγωγή καινοτόμων προϊόντων, γιατί δημιουργεί υψηλού επιπέδου, καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας και γιατί οι επενδύσεις αυτές αυξάνουν τις εξαγωγές. Οι χώρες, για να προσελκύσουν τέτοιες καινοτόμες επενδύσεις, προσφέρουν κίνητρα που μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες: κίνητρα για να ενθαρρύνουν τις εταιρείες να επενδύουν στην έρευνα και κίνητρα για την παραγωγή των καινοτόμων προϊόντων που προκύπτουν από την έρευνα.

Στην Ελλάδα, εδώ και πολλά χρόνια δεν έχει γίνει καμία επένδυση από ξένη εταιρεία για την παραγωγή οποιουδήποτε καινοτόμου προϊόντος. Και ούτε πρόκειται να γίνει στο μέλλον, αν δεν αλλάξουν τα πράγματα. Ο λόγος είναι απλός: τα οικονομικά κίνητρα που προσφέρονται ωχριούν σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες.

Το ελληνικό κράτος παρέχει το εξής φορολογικό κίνητρο στις εταιρείες: δέχεται την προσαύξηση, για φορολογικούς σκοπούς, των εξόδων τους για έρευνα κατά 30%. Εάν δηλαδή μια εταιρεία έχει πραγματοποιήσει έξοδα 100 ευρώ για έρευνα, η εφορία θεωρεί ότι τα έξοδα αντί για 100 είναι 130 ευρώ. Συνεπώς για κάθε 100 ευρώ ερευνητικών δαπανών η εταιρεία μειώνει τους φόρους της κατά 8,7 ευρώ (30 επί 29%). Στην υπόλοιπη Ευρώπη η αντίστοιχη μέση προσαύξηση της έκπτωσης είναι 100%, που σημαίνει υπερτριπλάσια μείωση της φορολόγησης, ακόμα και με τον ίδιο συντελεστή φορολογίας κερδών.

Επιπλέον στην Ελλάδα, για να επιτύχει η εταιρεία αυτή τη μείωση των φορολογικών της βαρών, πρέπει να υποβάλει για έγκριση μια αναλυτική έκθεση με τις ερευνητικές της δαπάνες στη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, που υπάγεται στο υπουργείο Παιδείας, και να περιμένει μέχρι και έξι μήνες για την απόφαση. Εάν εν τέλει υπάρχει μια διαφορά, έστω και μικρή, ανάμεσα στα έξοδα που έχει υποβάλει η εταιρεία και τα έξοδα που έχει εγκρίνει το υπουργείο, τότε η εταιρεία είναι υποχρεωμένη να τροποποιήσει την αρχική φορολογική της δήλωση και να επιβαρυνθεί με προσαυξήσεις επειδή η πληρωμή του επιπλέον φόρου γίνεται καθυστερημένα. Αυτό παρότι η ευθύνη για την καθυστέρηση δεν ανήκει στην εταιρεία, αλλά στο κράτος.

Αυτός είναι ο λόγος που μόνο 75 από τις περισσότερες από 630.000 εταιρείες που υπάρχουν στην Ελλάδα υπέβαλαν το 2015 τέτοια δήλωση. Ενώ θα μπορούσε εύκολα να χορηγείται από τις ελεγκτικές εταιρείες πιστοποιητικό δαπανών έρευνας, με το κράτος να αρκείται σε δειγματοληπτικούς ελέγχους. Αν γίνει αυτό, πολύ περισσότερες εταιρείες θα υποβάλουν τα ερευνητικά τους έξοδα και θα δημιουργηθεί μια κουλτούρα έρευνας στη χώρα.

Στην περίπτωση που η έρευνα οδηγεί στην ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων, που είναι εξάλλου ο απώτερος στόχος της έρευνας, το ελληνικό Δημόσιο δεν παρέχει καμία φορολογική διευκόλυνση. Αντίθετα, στις ευρωπαϊκές χώρες η φορολογία αυτών των προϊόντων είναι δραστικά μειωμένη, κατά μέσο όρο κατά 50% σε σχέση με τον κανονικό φορολογικό συντελεστή. Δηλαδή εάν ο συντελεστής φορολογίας είναι 29%, όπως στην Ελλάδα, η φορολόγηση αυτών των προϊόντων γίνεται με 14,5%.

Ένα απλό παράδειγμα

Ας δούμε τι επιπτώσεις έχουν οι διαφορές αυτές σε μια μεσαίου μεγέθους εταιρεία με πωλήσεις 30 εκατ. ευρώ, ερευνητικές δαπάνες 1,8 εκατ. ευρώ (6% των πωλήσεων) και κέρδη 3 εκατ. Στην Αγγλία η εταιρεία αυτή θα πληρώσει φόρο 66.000 ευρώ, στην Ολλανδία 96.000 και στην Πορτογαλία 45.000, σύμφωνα με τις επικρατούσες φορολογικές συνθήκες αυτών των χωρών. Στην Ελλάδα η ίδια εταιρεία θα πληρώσει 713.000 ευρώ! Πού και πώς θα βρεθεί οικονομικός διευθυντής που θα εισηγηθεί μια τέτοια επένδυση να γίνει στην Ελλάδα;

Να λοιπόν γιατί δεν πρέπει να περιμένουμε καμία επένδυση παραγωγής καινοτόμων προϊόντων στην Ελλάδα από ξένη εταιρεία υπό τις παρούσες συνθήκες. Όσες τέτοιες επενδύσεις υπάρχουν στη χώρα μας έχουν πραγματοποιηθεί από ελληνικές εταιρείες για λόγους που υπερβαίνουν την επιχειρηματική λογική.

Μπορούμε να προσελκύσουμε στην Ελλάδα καινοτόμες επενδύσεις από ξένες εταιρείες; Απολύτως, αρκεί να εφαρμόσουμε φορολογική πολιτική παρόμοια με τη μέση ευρωπαϊκή χώρα. Είναι τόσο απλό. Και όλα αυτά χωρίς δημοσιονομική επιβάρυνση, αφού δεν πραγματοποιείται καμία εκταμίευση από το κράτος, ενώ παράγονται έσοδα από τη φορολόγηση των νέων επενδυτών.

Εγκλωβισμένοι στην παγίδα της παραοικονομίας

“ Το ελληνικό κράτος, με τα τεράστια ρυθμιστικά και φορολογικά βάρη που επιβάλλει, επιδοτεί την παραοικονομία. Είναι εξαιρετικά δύσκολο για μια επιχείρηση να επιβιώσει αν συμμορφώνεται πλήρως με τη νομοθεσία. ”

Του Κώστα Μεγρή
Καθηγητή Οικονομικών
στο Πανεπιστήμιο Yale

Ενα πολύ μεγάλο ποσοστό του ελληνικού εργατικού δυναμικού είναι αυτοαπασχολούμενοι, φτάνοντας το 36,9%, βάσει των πιο πρόσφατων στοιχείων. Επιπλέον, υπάρχει πολύ μεγάλος αριθμός μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων, κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών. Η μη συμμόρφωση με τη φορολογική νομοθεσία προέρχεται κυρίως από αυτές τις κατηγορίες, που αποτελούν ένα δυσανάλογα μεγάλο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας.

Ορισμένοι θεωρούν ότι αυτή η σκιώδης οικονομία είναι σύμπτωμα ενός υπερβολικά στενού ρυθμιστικού πλαισίου και της υπερφορολόγησης που καταπνίγει την επιχειρηματικότητα. Σύμφωνα με αυτό το αφήγημα, η άτυπη οικονομική δραστηριότητα εξουδετερώνει τις αρνητικές συνέπειες του ασφυκτικού ρυθμιστικού πλαισίου, χωρίς να είναι αναγκαία η πολιτικά επώδυνη διαδικασία της απορρύθμισης συγκεκριμένων τομέων της οικονομίας. Ωστόσο το ερώτημα είναι αν η θεραπεία στην περίπτωση αυτή είναι χειρότερη από την ασθένεια.

Όσοι απασχολούνται ατύπως από εταιρείες ενδέχεται να έχουν χαμηλότερες συντάξεις και μειωμένη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη. Επιπλέον, δεν έχουν πρόσβαση σε οικονομικές ενισχύσεις που στοχεύουν σε εργαζομένους με χαμηλές αποδοχές. Αντιστρόφως, μπορεί να λαμβάνουν παροχές που δεν δικαιούνται, καθώς τα δηλωμένα εισοδήματά τους είναι ιδιαίτερα χαμηλά. Η παραοικονομία αποτελεί σημαντικό περιοριστικό παράγοντα στον σχεδιασμό πολιτικών που θα μειώσουν τη φτώχεια και την ανισότητα.

Επιπλέον, πέρα από τις συνέπειες σε ατομικό επίπεδο, η παραοικονομία έχει επιπτώσεις στην ανάπτυξη. Οι εταιρείες που λειτουργούν εκτός της επίσημης οικονομίας έχουν συμφέρον να παραμένουν αόρατες, ώστε να αποφύγουν πρόστιμα ή άλλες κυρώσεις. Αυτό περιορίζει την ανάπτυξή τους, οδηγώντας τους να εστιάζουν μόνο στην εσωτερική αγορά, παράγοντας προϊόντα και υπηρεσίες χαμηλής προστιθέμενης αξίας που δεν προορίζονται για εξαγωγές.

Πριν την κρίση η Ελλάδα βίωσε μια περίοδο υψηλής ανάπτυξης χάρη σε εισαγωγές χρηματοδοτούμενες από δανεισμό. Η πολιτική αυτή οδήγησε σε εμπορικά ελλείμματα ύψους 16% του ΑΕΠ. Τα προγράμματα προσαρμογής οδήγησαν σε μηδενισμό του εμπορικού ελλείμματος, αλλά κυρίως επειδή μειώθηκαν οι εισαγωγές. Παρά τη συμπίεση των μισθών, οι εξαγωγές αυξήθηκαν ελάχιστα. Αυτό δεν αποτελεί αναγκαστικά έκκληση σε μια χώρα με τεράστιο αριθμό αυτοαπασχολούμενων και με έναν τόσο εκτεταμένο άτυπο τομέα. Πρόκειται για καταστροφική διαπίστωση, δεδομένου ότι δεν θα υπάρξει ανάκαμψη χωρίς αυξημένη εξαγωγική δραστηριότητα.

Ουσιαστικά, το ελληνικό κράτος, με τα τεράστια ρυθμιστικά και φορολογικά βάρη που επιβάλλει, επιδοτεί την παραοικονομία. Είναι εξαιρετικά δύσκολο για μια επιχείρηση να επιβιώσει αν συμμορφώνεται πλήρως με τη νομοθεσία. Πολλοί θεωρούν την αυτοαπασχόληση την πιο ελκυστική επιλογή, καθώς μπορούν πιο εύκολα να φοροδιαφύγουν. Αυτό στρεβλώνει την οικονομική δραστηριότητα υπέρ κλάδων χαμηλής ποιότητας και περιορισμένων προοπτικών ανάπτυξης, καταδικάζοντας την Ελλάδα σε μονίμως χαμηλό βιοτικό επίπεδο.

Τι πρέπει να γίνει

Για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, η κυβέρνηση πρέπει να δράσει σε πολλά μέτωπα. Πρώτον, πρέπει να διευκολύνει την έναρξη και τη λειτουργία των επιχειρήσεων. Επί του παρόντος, η Ελλάδα είναι 61η στον κόσμο στη διευκόλυνση της επιχειρηματικότητας, σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα. Στην επικύρωση συμβάσεων, που είναι κρίσιμης σημασίας για μεγάλες, εξωστρεφείς επιχειρήσεις, είναι 133η. Πρόκειται για τραγική επίδοση, που αναδεικνύει το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρηματίες.

Δεύτερον, η κυβέρνηση πρέπει να εξορθολογίσει το φορολογικό σύστημα και να μειώσει τη φορολογία. Μέχρι σήμερα, οι κυβερνήσεις εστίασαν σε εύκολους στόχους, όπως οι μισθωτοί και τα ακίνητα, για να πετύχουν τους δημοσιονομικούς στόχους των προγραμμάτων προσαρμογής. Αυτό αποθαρρύνει τη δραστηριότητα στην επίσημη οικονομία και ενθαρρύνει τη φοροδιαφυγή.

Επιπλέον, πρέπει η Ελλάδα να απλοποιήσει το δαιδαλώδες σύστημα πολεοδομικών αδειών, να άρει τους φραγμούς εισόδου σε κλάδους και επαγγέλματα (πέραν των ρυθμίσεων που αφορούν στην υγιεινή και την ασφάλεια) και να απορρυθμίσει την αγορά εργασίας – κάτι ιδιαίτερα σημαντικό για επιχειρήσεις που πρέπει να πάρουν ρίσκα για να αναπτυχθούν. Τέλος, απαιτείται σοβαρή αναμόρφωση του δικαστικού συστήματος και της δημόσιας διοίκησης. Το Δημόσιο, αντί να διευκολύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα, την επιβαρύνει, ενώ παραμένει ένα τεράστιο βάρος για τα δημόσια οικονομικά, περιορίζοντας τις επιλογές οικονομικής πολιτικής και οδηγώντας σε υψηλότερη φορολογία.

Μόνο με επιχειρηματικότητα στην επίσημη οικονομία μπορεί η Ελλάδα να εξέλθει από το τέλμα στο οποίο βρίσκεται. Χρειάζονται πολιτικές που να προωθούν τις εξωστρεφείς επιχειρήσεις, αντί να ενισχύουν τα κίνητρα μετάβασης στη σκιά της άτυπης οικονομίας.

ΣΥΡΙΖΑ-ΔΝΤ: ένα μοιραίο ρομάντζο που μαράζωσε γρήγορα

“ Το ένστικτό μου λέει ότι κατά το νέο έτος το ΔΝΤ θα βρει έναν τρόπο να ικανοποιήσει τις ανάγκες των Ευρωπαίων και θα συμμετάσχει στο πρόγραμμα, χωρίς κάποια συμφωνία για μεγαλύτερη ελάφρυνση του χρέους. Ίσως αποδειχθεί κρίσιμος παράγοντας η επιθυμία της γενικής διευθύντριας, Κριστίν Λαγκάρντ, να μη δημιουργήσει πολιτικά προβλήματα στην Άγκελα Μέρκελ. ”

Του Πολ Μπλουστάιν
Senior fellow του Center for
International Governance Innovation

Πόσο περίεργη φαίνεται, δεδομένων των τεταμένων σχέσεων μεταξύ της αριστερής ελληνικής κυβέρνησης και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, η ευχάριστη διάθεση που χαρακτήρισε την πρώτη τους επαφή.

Μόλις μία εβδομάδα μετά τις ιστορικές εκλογές της 25ης Ιανουαρίου του 2015 που έφεραν τους ριζοσπάστες του ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία, ο νέος υπουργός Οικονομικών Γιάννης Βαρουφάκης τηλεφώνησε στον Πολ Τόμσεν, διευθυντή του ευρωπαϊκού τμήματος του ΔΝΤ, για να ζητήσει επειγόντως να συναντηθούν στο Παρίσι. Ο Τόμσεν επιβιβάστηκε αμέσως σε πτήση από την Ουάσιγκτον προς τη γαλλική πρωτεύουσα. Στη συνάντησή τους την επόμενη μέρα, ο αξιωματούχος του Ταμείου μίλησε με τόση βεβαιότητα για την ανάγκη βαθιάς απομείωσης του ελληνικού χρέους, που ο Βαρουφάκης περιέγραψε αργότερα τα λεγόμενά του ως «μουσική στα αυτιά μου».

Η συνάντηση αυτή ήταν μια πολλά υποσχόμενη αρχή στη σχέση του ΣΥΡΙΖΑ με το ΔΝΤ. Ωστόσο η σχέση χάλασε τους επόμενους μήνες και έχει παραμείνει συγκρουσιακή, με τον πρωθυπουργό Αλέξη Τσίπρα να μιλάει για τις «εγκληματικές ευθύνες» του Ταμείου στην Ελλάδα και να το κατηγορεί ότι επιβάλλει «οικονομική ασφυξία» στη χώρα. Η σχέση μεταξύ ΔΝΤ και Αθήνας μέσα στο 2017 θα έχει σημαντικές συνέπειες για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας – και για τον ρόλο του Ταμείου στην παγκόσμια οικονομία γενικότερα.

Το ΔΝΤ επιθυμεί να εξιλεωθεί για τα λάθη στα οποία υπέπεσε κατά τη διάρκεια της κρίσης στην Ευρωζώνη – και ειδικότερα στις απαρχές της ελληνικής κρίσης. Υπό πίεση από ισχυρούς Ευρωπαίους παράγοντες, συμμετείχε σε προγράμματα «διάσωσης» της Ελλάδας που αύξησαν τα δανειακά βάρη της χώρας και επέβαλαν στην Αθήνα δρακόντειους όρους. Το πρώτο ελληνικό πρόγραμμα βασίστηκε σε ιδιαίτερα αισιόδοξες εκτιμήσεις για τις προοπτικές ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας και επανόδου του δημόσιου χρέους σε τροχιά βιωσιμότητας. Καθώς ήλθε στην επιφάνεια ο παραλογισμός των υποθέσεων εργασίας εκείνων, η αξιοπιστία του ΔΝΤ ως διαχειριστή κρίσεων υπέφερε.

Σύμμαχος και βασανιστής

Στα μέσα του 2015, το ΔΝΤ διαχώρισε δημοσίως τη θέση του από την Ευρώπη στο θέμα της Ελλάδας. Με την απόφασή του αυτή το Ταμείο έγινε σύμμαχος του ΣΥΡΙΖΑ, αλλά και βασανιστής του.

Το ΔΝΤ τα προηγούμενα χρόνια είχε αποδεχθεί ότι η ελληνική κυβέρνηση θα μπορούσε να παράγει τεράστια πρωτογενή πλεονάσματα για πολλά χρόνια, που θα της επέτρεπαν να μειώσουν το χρέος της. Η αποδοχή τέτοιων παραμυθιών σταμάτησε στα μέσα του 2015. Το Ταμείο πλέον ισχυρίζεται ότι τα πλεονάσματα που ζητά η Ευρώπη –3,5% του ΑΕΠ– είναι παντελώς μη ρεαλιστικά και αντιπαραγωγικά για τη σπαρασσόμενη από την ύφεση ελληνική οικονομία. Κατά την άποψή του, ένας πιο λογικός στόχος είναι πρωτογενή πλεονάσματα 1,5% του ΑΕΠ. Για να γίνει αυτό, ωστόσο, η Ελλάδα χρειάζεται πολύ μεγαλύτερη ελάφρυνση χρέους, κάτι που οι Ευρωπαίοι εταίροι της, και κυρίως η Γερμανία, αρνούνται να χορηγήσουν.

Αυτό τοποθετεί το ΔΝΤ στο πλευρό της Ελλάδας σε ένα σημαντικό μέτωπο. Αλλά το Ταμείο επίσης έχει σταματήσει να υποκρίνεται ότι η ελληνική οικονομία μπορεί να αναπτυχθεί και να γίνει επαρκώς παραγωγική χωρίς βαθύτερες μεταρρυθμίσεις και περισσότερες περικοπές στις συντάξεις από αυτές που έχουν επιβληθεί έως τώρα. Η απαίτηση πολιτικά επώδυνων μέτρων για την επίτευξη των στόχων, αντί για την αποδοχή ρόδινων εκτιμήσεων, σημαίνει ότι το ΔΝΤ απειλεί την πολιτική επιβίωση του Τσίπρα. Και ο πρωθυπουργός δεν μπορεί να αγνοήσει το Ταμείο, γιατί οι Ευρωπαίοι πιστωτές επιμένουν να συμμετάσχει στο νέο πρόγραμμα διάσωσης.

Είναι κρίμα για την Ελλάδα που δεν αξιοποιήθηκε η θετική δυναμική που δημιουργήθηκε σε εκείνη την πρώτη συνάντηση Τόμσεν-Βαρουφάκη. Και δυστυχώς, το ένστικτό μου λέει ότι κατά το νέο έτος το ΔΝΤ θα βρει έναν τρόπο να ικανοποιήσει τις ανάγκες των Ευρωπαίων και θα συμμετάσχει στο πρόγραμμα, χωρίς κάποια συμφωνία για μεγαλύτερη ελάφρυνση του χρέους. Ίσως αποδειχθεί κρίσιμος παράγοντας η επιθυμία της γενικής διευθύντριας, Κριστίν Λαγκάρντ, να μη δημιουργήσει πολιτικά προβλήματα στην Άγκελα Μέρκελ, η οποία, μετά την εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ, έχει αναδειχθεί σε ηγετική φιγούρα των δυνάμεων που υπερασπίζονται τις αξίες και τους θεσμούς της Δύσης.

Μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν αρνητική τόσο για την ελληνική οικονομία όσο και για τις προσπάθειες του ΔΝΤ να αποκαταστήσει την αξιοπιστία του.

Η ώρα της ανοιχτής οικονομίας

“ Αν δεν υπάρξουν όροι που θα προσελκύουν νέα κεφάλαια και επενδύσεις, με ρυθμό που σύντομα θα φτάσει τα επιπλέον 10 δισ. ευρώ ανά έτος, ακόμα και οι επιχειρήσεις που εξακολουθούν να αντέχουν θα οδηγηθούν σε αποτυχία, σε συνθήκες γενικευμένης παρακμής. ”

Του Νίκου Βέττα
Γενικού διευθυντή του IOBE
και καθηγητή του Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ας δούμε τη μεγάλη εικόνα. Ακόμη και να διπλασιάζονταν οι επενδύσεις στη χώρα σε σχέση με το σημερινό τους επίπεδο (περίπου 20 δισ. ευρώ), δεν θα πλησίαζαν καν στο υψηλότερο σημείο που ήταν στο παρελθόν (65 δισ. ευρώ το 2007). Η προσαρμογή που χρειάζεται η οικονομία μας είναι τεράστια.

Και όμως, η συζήτηση για την οικονομική πολιτική από την αρχή της κρίσης, και δυστυχώς ακόμη και σήμερα, γίνεται με όρους οριακών προσαρμογών και χρονοτριβών: ποια, δηλαδή, είναι τα ελάχιστα που πρέπει να διευθετηθούν ώστε την τελευταία στιγμή να αποδεχθούν οι δανειστές τη συνέχιση της χρηματοδότησης. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η οικονομία χρειάζεται να γυρίσει σελίδα και η οικονομική πολιτική να αλλάξει οπτική.

Υπάρχουν βέβαια εξαιρέσεις και επιμέρους αποχρώσεις. Όμως από την αρχή της κρίσης η πλειονότητα των επιχειρήσεων, εργαζομένων, φορέων πολιτικής και όσων άλλων εμπλέκονται με την ελληνική οικονομία φαίνεται να ακολουθούν μυωπικά τις ίδιες συμπεριφορές που τους απέφεραν προσόδους στο παρελθόν. Κυριαρχούν προσπάθειες διατήρησης των επιμέρους κεκτημένων, μάχες οπισθοφυλακής και διαγκωνισμός για την απόσπαση μεγαλύτερων τμημάτων του εθνικού εισοδήματος, ακόμη και κατά τη δραματική του συρρίκνωση. Ίσως η στάση αυτή να είναι φυσιολογική και εύκολα ερμηνεύσιμη, όμως είναι πλέον αδιέξοδη. Με αυτούς τους όρους, η ελληνική οικονομία μπορεί ίσως να ανακάμψει βραχυπρόθεσμα, αλλά όχι να αναπτυχθεί μεσοπρόθεσμα.

Μια νέα προσέγγιση είναι απαραίτητη, η οποία δεν θα έχει ως αναφορά το παρελθόν, αλλά ξεκάθαρα χαρακτηριστικά μιας οικονομίας σταθερών κανόνων και ανοιχτών θυρών. Ακόμη και κατά τα χρόνια της υψηλής ανάπτυξης, επιχειρήσεις και εργαζόμενοι δεν επιβραβεύονταν πάντα σύμφωνα με την πραγματική συνεισφορά τους στην οικονομία, αλλά ανάλογα με την απόστασή τους από το κράτος ή από τοπικούς φορείς εξουσίας. Η χαμηλή παραγωγικότητα που αναπόφευκτα προέκυπε καλυπτόταν προσωρινά από τη μεγέθυνση των συντελεστών παραγωγής και κυρίως από τον εξωτερικό δανεισμό.

Πλέον, όμως, οι περιορισμοί έχουν γίνει πιο σφικτοί. Αν οι επιχειρήσεις (όσες έχουν επιβιώσει) και οι εργαζόμενοι (όσοι διατηρούν τη θέση εργασίας τους) θέλουν πραγματικά να βελτιώσουν την ευημερία τους, θα πρέπει να απομακρυνθούν από τη διεκδίκηση επιμέρους ευκαιριακών προνομίων, που αν συναθροιστούν, δεν οδηγούν πλέον σε εφικτούς στόχους.

Τέλος στους αποκλεισμούς

Το κυριότερο είναι πως η οικονομική πολιτική θα πρέπει να εκφράσει και τις παραγωγικές δυνάμεις που έχουν αποκλειστεί και βρίσκονται εκτός των τειχών. Αν δεν υπάρξουν όροι που θα προσελκύουν νέα κεφάλαια και επενδύσεις, με ρυθμό που σύντομα θα φτάσει τα επιπλέον 10 δισ. ευρώ ανά έτος, ακόμα και οι επιχειρήσεις που εξακολουθούν να αντέχουν θα οδηγηθούν σε αποτυχία, σε συνθήκες γενικευμένης παρακμής. Και αν δεν υπάρξουν συνθήκες για τη σταδιακή αλλά συστηματική επαναφορά στην παραγωγή περίπου ενός εκατομμυρίου ανέργων, όπως και του επιπλέον σχεδόν ενός τρίτου αυτού του αριθμού που έχει καταφύγει στο εξωτερικό, ακόμη και οι σημερινοί εργαζόμενοι και συνταξιούχοι θα διολισθαίνουν ολοένα σε δεινότερη θέση.

Επιμέρους πολιτικές, συνεπώς, που διατηρούν, τυπικά ή άτυπα, επιχειρηματικά προνόμια υφιστάμενων παραγωγών σε βάρος δυνητικών ανταγωνιστών ή που επιβαρύνουν υπέρμετρα, φορολογικά και ασφαλιστικά, νέους εργαζομένους και μεταφέρουν τα εισοδήματά τους σε τρίτους, καθώς και δομές δημόσιας διοίκησης που ευνοούν τους μνημένους και τους εγγύτερα τοποθετημένους, αλλά καταδυναστεύουν τους υπολοίπους, δεν μπορεί να είναι μέρος ενός αναπτυξιακού αφηγήματος. Το αντίθετο, το υπονομεύουν εξ αρχής και στα θεμέλιά του. Ενώ, λοιπόν, ένα ένστικτο αυτοσυντήρησης μπορεί να οδηγεί όλους στην περιχαράκωση και στην προσπάθεια προστασίας των δήθεν κεκτημένων, η ελληνική οικονομία θα ορθοποδήσει μόνο αν ανοίξει σε νέους παίκτες, συνειδητοποιήσει πως χρειάζεται νέο αίμα και ενστερνιστεί νοοτροπίες ανταγωνισμού και αξιοκρατίας.

Η πολιτική που θα εκφράσει ξεκάθαρα αυτή τη στροφή και θα αντιπροσωπεύσει αυτούς που σήμερα είναι εκτός παραγωγής, ανέργους και επιχειρηματίες που θέλουν να επενδύσουν, όχι μόνο δεν αντιμάχεται τα συμφέροντα των υπολοίπων, αλλά είναι και η μόνη που μπορεί να οδηγήσει συνολικά την οικονομία στην ανάπτυξη. Θα το πετύχει αυτό μετασχηματίζοντάς τη σε ένα ανοιχτό σύστημα που θα προσελκύει και θα επιβραβεύει τους πλέον παραγωγικούς.

Μεταναστευτικό: από την κρίση στη συντονισμένη διαχείριση

“ Στους καταυλισμούς στην ενδοχώρα παραμένουν περίπου 20.000 πρόσφυγες. Δυστυχώς, μεγάλος αριθμός διαβιό σε άθλιες συνθήκες πλέον των εννέα μηνών. Ζουν σε σκηνές, χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα, σε μια κατάσταση αναμονής, απραξίας, εκτεθειμένοι σε κάθε λογής κυκλώματα εκμετάλλευσης. ”

Της Λώρας Παππά
Προέδρου της ΜΚΟ «Μετάδραση»

Το 2015 πέρασαν από την Ελλάδα περίπου 850.000 άνθρωποι, στην πλειονότητά τους πρόσφυγες. Η κατάσταση χαρακτηρίστηκε «ανθρωπιστική κρίση» σε μια Ευρώπη που αριθμεί 500 εκατομμύρια κατοίκους, όταν ο Λίβανος, με 4,5 εκατομμύρια κατοίκους, φιλοξενεί 1,5 εκατομμύρια πρόσφυγες. Πρόκειται για κρίση ανθρωπιστική ή κρίση διαχείρισης τελικά;

Η κοινωνία των πολιτών κάλυψε σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες που προέκυψαν. Ήταν μια μεγάλη ευκαιρία να αναληφθούν με πιο συντονισμένο τρόπο συγκεκριμένοι τομείς ευθύνης και αρμοδιότητας, ανάλογα με την εξειδίκευση, την εμπειρία και

την αποτελεσματικότητα των κρατικών φορέων, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Η τριμερής αυτή συνεργασία όμως ήταν ασυντόνιστη και αποσπασματική.

Στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η συνεργασία αυτή είναι αυτονόητη. Για παράδειγμα, η Αυστρία των 8 εκατομμυρίων κατοίκων δέχτηκε το 2015 περίπου 100.000 πρόσφυγες, οι οποίοι μετά από λίγους μήνες φιλοξενήθηκαν σε κέντρα, σε διαμερίσματα, μαθαίνουν τη γλώσσα, τα παιδιά τους έχουν ενταχθεί σε σχολικές δραστηριότητες και οι όποιες ανάγκες καλύπτονται μέσω αυτής της τριμερούς συνεργασίας.

Παρά ταύτα, μέσα από την προσφυγική κρίση πρώτη φορά αναδείχθηκαν γενναίοι δήμαρχοι στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη, στη Λέσβο, στη Χίο και σε πολλά άλλα μέρη, που ανέλαβαν δυναμικά πρωτοβουλίες, μίλησαν με ειλικρίνεια και κινητοποίησαν τους δημότες τους. Ανέδειξαν έτσι την ανάγκη ανάληψης αρμοδιοτήτων στη διαχείριση της υποδοχής και ένταξης των προσφύγων από την τοπική αυτοδιοίκηση.

Θετικό παράδειγμα αξιοποίησης του δυναμικού μας αποτέλεσε η εμπλοκή των ενόπλων δυνάμεων, οι οποίες συνέβαλαν καταλυτικά, την ύστατη στιγμή, στη διάθεση, στη δημιουργία και στη λειτουργία χώρων διαμονής για τους πρόσφυγες. Με συνέπεια, καλή οργάνωση και επιλεγμένη εμπλοκή φορέων, επετεύχθη επίσης το περασμένο καλοκαίρι, σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, η διαδικασία της προκαταγραφής όλων των αιτημάτων ασύλου στην ενδοχώρα από την Υπηρεσία Ασύλου με τη στήριξη της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ. Αξιοποιήθηκαν η νέα τεχνολογία και η εμπειρία εθνικών κυρίως Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων σε εξειδικευμένους τομείς, όπως τα ασυνόδευτα ανήλικα, η παροχή διερμνεύσεως κ.ά.

Υπάρχουν και άλλα θετικά παραδείγματα που μπορούν να μας εμπνεύσουν να στηριχτούμε σε μεγάλο βαθμό στις δικές μας δυνάμεις και να μας προτρέψουν να ενισχύσουμε αποτελεσματικές δράσεις προκειμένου να γίνουν μακροπρόθεσμα βιώσιμες. Η πρόκληση είναι να αποδείξουμε ότι μπορούμε κι εμείς να διαχειριστούμε υποδειγματικά τον σχετικά μικρό αριθμό των προσφύγων που βρίσκονται στη χώρα μας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που χρησιμοποιεί η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τον προγραμματισμό της, στους καταυλισμούς στην ενδοχώρα παραμένουν περίπου 20.000 πρόσφυγες. Δυστυχώς, μεγάλος αριθμός διαβιό σε άθλιες συνθήκες πλέον των εννέα μηνών. Ζουν σε σκηνές, χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα, σε μια κατάσταση αναμονής, απραξίας, εκτεθειμένοι σε κάθε λογής κυκλώματα εκμετάλλευσης. Απελπισμένοι και απροστάτευτοι, τραβούν σαν τους μαγνήτες τους σωματέμπορους, τους εμπόρους ναρκωτικών και βεβαίως τους διακινητές, που αποτελούν στα μάτια τους τη μοναδική ελπίδα σωτηρίας.

Οι προκλήσεις που έρχονται

Με τη νέα χρονιά δεν θα μπορούμε να προβάσουμε τη δυσχερή οικονομική κατάσταση της χώρας για να καλύψουμε αυτές τις αδυναμίες. Η Ε.Ε. έχει παράσχει σημαντικά κονδύλια προς το ελληνικό κράτος, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και διεθνείς Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Η ενίσχυση της αξιοπιστίας της πολιτείας ως προς τη διαχείριση του προσφυγικού πληθυσμού που έχει εγκλωβιστεί στη χώρα αποτελεί άμεση προτεραιότητα.

Πρέπει να μάθουμε ότι η συνεχής χρήση της έννοιας «κρίση», που υποδηλώνει μια κατάσταση μεταβατική, ένα πρόσκαιρο πρόβλημα το οποίο μόλις τελειώσει όλα θα γίνουν όπως πριν, δεν μας βοηθάει να κατανοήσουμε την πραγματική εικόνα αυτών που συμβαίνουν γύρω μας. Η Ευρώπη φανερά πλέον έχει τη δική της ατζέντα, σφραγίζοντας τα σύνορά της με την Ελλάδα και σχεδιάζοντας από τον Μάρτιο του 2017 την ενεργοποίηση του Κανονισμού του Δουβλίνου για να επιστρέφει πρόσφυγες στην Ελλάδα.

Το σιόχημα, λοιπόν, για τη χώρα μας είναι να εδραιωθούν μακροπρόθεσμες συνεργασίες με τα υγιή τμήματα της κοινωνίας των πολιτών και της τοπικής αυτοδιοίκησης και να απομακρυνθούν κάθε λογής καιροσκόποι που προσπαθούν να μετατρέψουν τον πρόσφυγα σε «εμπόρευμα». Να αφήσουμε τους ανταγωνισμούς και τους εγωισμούς και να χτίσουμε σχέσεις εμπιστοσύνης. Χρειάζονται ειλικρίνεια, εντιμότητα, συνέπεια, ικανά στελέχη που να γνωρίζουν το αντικείμενο και προσήλωση στον στόχο. Μόνο ενωμένοι και κατάλληλα προετοιμασμένοι θα καταφέρουμε να αντιμετωπίσουμε τις σοβαρές προκλήσεις που έρχονται.

Ελλάδα: το ιδανικό πειραματόζωο στην εποχή της μετα-αλήθειας

“ Η αποτυχημένη απόπειρα της κυβέρνησης να επιβάλει ένα νέο, αλλά ταυτόχρονα εντελώς παρωχημένο και τοξικό, ρυθμιστικό πλαίσιο στους τηλεοπτικούς σταθμούς, η παντελής έλλειψη εμπιστοσύνης του ελληνικού κοινού στα ΜΜΕ και η επέλαση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι οι κύριες συνιστώσες της ιδιόμορφης κατάστασης της ενημέρωσης στην Ελλάδα. ”

Του Μιχάλη Μπλέτσα
Διευθυντή Πληροφορικής
στο Εργαστήριο ΜΜΕ του MIT

Το 2016 ήταν αναμφισβήτητα μια πολύ ενδιαφέρουσα αλλά και δύσκολη χρονιά για τα μέσα ενημέρωσης παγκοσμίως. Στην Ελλάδα, ήταν πρωτίστως μια πολύ παράξενη χρονιά.

Η αποτυχημένη απόπειρα της κυβέρνησης να επιβάλει ένα νέο, αλλά ταυτόχρονα εντελώς παρωχημένο και τοξικό, ρυθμιστικό πλαίσιο στους τηλεοπτικούς σταθμούς, η παντελής έλλειψη εμπιστοσύνης του ελληνικού κοινού στα ΜΜΕ και η επέλαση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στον χώρο της ενημέρωσης είναι οι κύριες συνιστώσες της ιδιόμορφης αυτής κατάστασης.

Η απόπειρα «ρύθμισης» των τηλεοπτικών σταθμών ήταν μια ελληνική πρωτοτυπία, εκτός εποχής και διεθνούς πρακτικής. Η ψηφιακά πλέον εκπεμπόμενη τηλεόραση στην Ελλάδα εξακολουθεί να έχει μεγάλη επιρροή, εξαιτίας της δημογραφικής σύνθεσης του πληθυσμού, της μικρότερης (συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε.) διείσδυσης του διαδικτύου αλλά και των μεγάλων εκλογικών περιφερειών. Ταυτόχρονα όμως η δημοφιλία της τηλεόρασης δεν συνδυάζεται με εμπιστοσύνη στην ενημέρωση που παρέχει, ενώ η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (και ειδικά του Facebook), μεταξύ άλλων και για ενημερωτικούς σκοπούς, είναι από τις πιο αυξημένες στον δυτικό κόσμο.

Οι πρόσφατες προεκλογικές εκστρατείες σε Ελλάδα, Μεγάλη Βρετανία και ΗΠΑ και τα αποτελέσματα των εκλογικών αναμετρήσεων έδειξαν ξεκάθαρα ότι μπαίνουμε σε μια νέα περίοδο στη σχέση της πληροφόρησης με την πραγματικότητα. Η Ελλάδα βρίσκεται στην εμπροσθοφυλακή αυτής της τάσης, με υψηλότατο δείκτη αποδοχής συνωμοσιολογικών σεναρίων σε σύγκριση με τον μέσο όρο άλλων χωρών. Το παράδοξο είναι ότι αυτό συμβαίνει την ίδια στιγμή που η τεκμηρίωση γίνεται όλο και πιο εύκολη διαδικασία μέσω της πρόσβασης στις πηγές των πληροφοριών.

Ο συνδυασμός της γενικής έλλειψης εμπιστοσύνης στα ΜΜΕ στην Ελλάδα (είναι η χαμηλότερη στην Ευρώπη, σύμφωνα με την ετήσια έκθεση για την ψηφιακή ενημέρωση του Ινστιτούτου Reuters του πανεπιστημίου της Οξφόρδης) με την έντονη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και η οικονομική κρίση που βιώνει, δημιουργούν συνθήκες «τέλειας καταιγίδας» για την ενημέρωση. Αυτό καθιστά την Ελλάδα βαρόμετρο για το τι θα γίνει και στον υπόλοιπο κόσμο.

Η νέα πραγματικότητα

Πώς θα μπορέσει η έγκυρη ενημέρωση να επιβιώσει στην εποχή του διαδικτύου; Πέρυσι είχα την ευκαιρία να συμμετάσχω στην επιτροπή τεχνολογίας των σχολείων του δήμου όπου φοιτούν τα παιδιά μου, στην πολιτεία της Μασαχουσέτης. Το συμπέρασμα της επιτροπής ήταν ότι βασικός στόχος της χρήσης της τεχνολογίας στο σχολείο ήταν η ανάπτυξη των δεξιοτήτων που πρέπει να έχει ένας πολίτης στην ψηφιακή εποχή: δημιουργικότητα, κριτική σκέψη, αναζήτηση πληροφορίας, εποικοδομητική συμπεριφορά.

Σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον δεν υπάρχει χώρος για ποιοτικά μέσα αν δεν υπάρχει απαιτητικό ακροατήριο. Η παιδεία, συνθήκη ύποπτος, είναι και εδώ ο σημαντικότερος παράγοντας.

Η σημαντικότερη τάση παγκοσμίως στον χώρο της ενημέρωσης είναι η αντικατάσταση των αρχισυντακτών από τους αλγόριθμους των μηχανών αναζήτησης και, κυρίως, των κοινωνικών δικτύων. Προς το παρόν, το συνεργατικό φιλτράρισμα του Facebook δεν φαίνεται να τα καταφέρνει και τόσο καλά στον ρόλο του αρχισυντάκτη της προσωπικής εφημερίδας του κάθε χρήστη. Οξύνει την πόλωση και αδιαφορεί για την εγκυρότητα της πληροφορίας.

Αυτοί οι αλγόριθμοι, ωστόσο, είναι βέβαιο ότι θα βελτιωθούν. Το ενδιαφέρον με την Ελλάδα είναι ότι λόγω της χαμηλής εμπιστοσύνης προς τα μέσα ενημέρωσης οι Έλληνες χρήστες του Facebook συμπεριφέρονται σαν να ζουν ήδη σε αυτό το μέλλον των βελτιωμένων αλγορίθμων.

Πέραν της αρχισυνταξίας, η αυτοματοποίηση αρχίζει να επηρεάζει και την τεκμηρίωση, η οποία θα σταματήσει να είναι αποκλειστικά ανθρώπινη υπόθεση. Τα πρώτα δείγματα αλγοριθμικής βαθμολόγησης της εγκυρότητας μιας ανάρτησης σε κοινωνικό δίκτυο αποτελούν ήδη πραγματικότητα (και με σημαντική ελληνική συμμετοχή).

Η ειρωνεία είναι ότι μέσα σε αυτό το περιβάλλον αυξανόμενης αυτοματοποίησης, η προσήλωση στις αρχές της δημοσιογραφίας γίνεται όλο και πιο σημαντική. Οι ψεύτικες ειδήσεις διαδίδονται ισότιμα με τις πραγματικές, διαβρώνοντας τα θεμέλια της Δημοκρατίας.

Η πρόοδος στην τεχνητή νοημοσύνη είναι δεδομένη και ήδη υπάρχουν οι πρώτοι αυτόματοι συντάκτες ειδήσεων για συγκεκριμένες θεματικές περιοχές. Ωστόσο η αποκρυπτογράφηση των ανώτερων διανοητικών λειτουργιών του ανθρώπινου εγκεφάλου, όπως η ηθική, έχει ακόμα δρόμο. Το επάγγελμα του δημοσιογράφου φαίνεται να είναι προς το παρόν ανθεκτικό στην αυτοματοποίηση, αρκεί να θυμόμαστε ως κοινωνία τη σημασία του.

Το «Πολικό Εξπρές» της ελληνικής πραγματικότητας

“ Η ουσιαστική προϋπόθεση για έξοδο της χώρας από την κρίση είναι μία: η Ελλάδα πρέπει να επενδύσει μαζικά σε υλικό κεφάλαιο και ανθρώπινους πόρους, πράγματα που γίνονται μόνο με βαθιές μεταρρυθμίσεις που μόνο πολιτική σύμπνοια και συναίνεση μπορούν να εξασφαλίσουν. ”

Του Γιάννη Ιωαννίδη
Καθηγητή Οικονομικών
στο Πανεπιστήμιο Tufts

Στο πολυβραβευμένο παιδικό παραμύθι «Το Πολικό Εξπρές» του Κρις Βαν Άλσμπεργκ, ένα αγοράκι ακούει από το δωμάτιο του ένα τρένο να σφυρίζει. Προς μεγάλη του έκπληξη, βλέπει από το παράθυρο του σπιτιού του ότι το περιμένει ένα τρένο. Κατεβαίνει γρήγορα, μαθαίνει ότι το τρένο ξεκινάει για τον Βόρειο Πόλο και επιβιβάζεται.

Το τρένο είναι γεμάτο λικουδιές και πολλά άλλα μικρά παιδιά. Όταν πια φτάνει στον Βόρειο Πόλο, όλοι οι μικροί επιβάτες θαμπώνονται από τα χιλιάδες ελάφια που περιμένουν να ξεπροβοδίσουν τον Άγιο Βασίλη. Εκείνος, γενναιόδωρος, δίνει στον μικρό μας την πρώτη επιλογή δώρου. Το αγοράκι διαλέγει ένα καμπανάκι από το έλκηθρο και το βάζει στην τσέπη του. Δυστυχώς όμως, στο ταξίδι της επιστροφής το αγοράκι ανακαλύπτει ότι το λαμπερό καμπανάκι χάθηκε στην τρύπα του παντελονιού του. Μετά από μία νύχτα θλίψης, το αγοράκι ξυπνάει και βρίσκει το καμπανάκι τυλιγμένο σαν πρωτοχρονιάτικο δώρο. Με την αδελφούλα του αρχίζουν να παίζουν με αυτό με πάθος. Τα αδελφάκια, όμως, γρήγορα ανακαλύπτουν ότι ο μαγικός ήχος ακούγεται μόνο από αυτούς και όχι από τους γονείς τους!

Οι αλληγορίες είναι πολλαπλές. Τονίζω την εξής: Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα είχε πολλές και σημαντικές ευκαιρίες, μερικές ανέλπιστες, άλλες που τις κέρδισε με τις προσπάθειες με τη βοήθεια των ευμενών πολιτικών συγκυριών. Τις χειρίστηκε σαν δώρα; Προετοιμάστηκε σωστά για να τις εκμεταλλευτεί πλήρως; Τι αποκόμισε από το «ταξίδι στον Βόρειο Πόλο»; Τι μάθαμε από τα σφάλματα και τις επιτυχίες ή τις αποτυχίες μας; Μπορούν τα επιτεύγματά μας να γίνουν φανερά και στους άλλους;

Η κρίση που μαστίζει την Ελλάδα εδώ και οκτώ χρόνια έχει υποβάλει σε αφόρητη δοκιμασία όλους τους θεσμούς της χώρας. Παρά την τεράστια υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου που έχουμε υποστεί, μόνο μία ελληνική κυβέρνηση τόλμησε να εξηγήσει στον κόσμο την προέλευση και τη φύση της κρίσης: αυτή του Λουκά Παπαδήμου. Στα τέσσερα και πλέον χρόνια έκτοτε, την αποφασιστικότητα με την οποία κερδήθηκε η άνευ προηγουμένου αναδιάρθρωση του χρέους έχει διαδεχθεί πληθώρα ανατριχιαστικών θεωριών που ανακατεύουν αίτια και αιτιατά με πρωτοφανή τρόπο. Μαθαίνουμε τώρα ότι μέρος των βημάτων προς περαιτέρω ελάφρυνση του χρέους, που είχαν συμφωνηθεί ήδη το 2012, επανέρχονται στο τραπέζι. Κάλιο αργά παρά ποτέ. Δυστυχώς δεν αρκούν.

Οι βασικές προϋποθέσεις

Η ουσιαστική προϋπόθεση για έξοδο της χώρας από την κρίση είναι μία: η Ελλάδα πρέπει να επενδύσει μαζικά σε υλικό κεφάλαιο και ανθρώπινους πόρους, πράγματα που γίνονται μόνο με βαθιές μεταρρυθμίσεις που μόνο πολιτική σύμπνοια και συναίνεση μπορούν να εξασφαλίσουν.

Πρόσφατα η «Καθημερινή» μάς υπενθύμισε τη βαρυσήμαντη πολιτική συμβουλή του Κωστή Στεφανόπουλου. Στο άρθρο του στις 11 Δεκεμβρίου 2011 τόνιζε ότι η κρίση μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο με μια πραγματική οικονομική κυβέρνηση. Χρειάζεται –έγραφε– «δουλειά σκληρή χάριν του τόπου... Ας σκεφτούν όσοι ελπίζουν να κυβερνήσουν τον τόπο αν αξίζει η σωτηρία του να γίνει ο εθνικός σκοπός της προσπάθειάς μας και όχι ποιος θα γίνει πρωθυπουργός».

Εκτός από συναίνεση, η σωτηρία της χώρας προϋποθέτει και την αναβάθμιση της παιδείας. Τα πρόσφατα αποτελέσματα PISA του ΟΟΣΑ δείχνουν ότι οι επιδόσεις των Ελλήνων μαθητών συνεχίζουν να πέφτουν: μεταξύ 15χρονων μαθητών 72 χωρών, τα Ελληνόπουλα κατατάσσονται στην 41η θέση στην κατανόηση κειμένου και στην 43η στα Μαθηματικά και στις Φυσικές Επιστήμες, πολύ κάτω από τον μέσο όρο. Τέτοιες επιδόσεις αντανακλούν τις μειωμένες δεξιότητες της νέας γενιάς, προμηνύοντας ένα ζοφερό μέλλον. Μαζί με την επιταχυνόμενη φυγή ανθρώπων με προσόντα, θα τις αφήσουμε να γίνουν χαριστική βολή της κοινωνίας μας;

Το «Πολικό Εξπρές» τελειώνει λέγοντας: «Κάποτε, οι πιο πολλοί φίλοι μου εξακολουθούσαν να το ακούν, μέχρις ότου τελικά σιώπησε. Ακόμα και η αδελφή μου έπαψε πια να το ακούει. Αν και έχω πια γεράσει, ακόμα το ακούω, όπως και όλοι όσοι πιστεύουν σε αυτό».

Έχοντας υποτιμήσει τους εαυτούς μας, μπορούμε να αποδείξουμε ότι κακώς μας έχουν υποτιμήσει, μόνο εάν επαναπροσδιορίσουμε αυτό που είμαστε. Όπως λέει και ο Τομ Χανκς στην κινηματογραφική απόδοση του βιβλίου: «Έχεις ό,τι χρειαζόσαι εάν πιστεύεις στον εαυτό σου!».

Καλή Χρονιά και Χρόνια Πολλά!

Η ματαιότητα των ιστορικών του μέλλοντος

“ Δεν έχουμε ξαναζήσει καταστάσεις όπως η σημερινή και οι ομοιότητες δεν είναι αρκετές για να οδηγήσουν σε επαναλαμβανόμενα μοτίβα. Το παρελθόν δεν μπορεί και δεν πρόκειται να βοηθήσει κανέναν να αλλάξει μια καθοδική πορεία, η οποία φαίνεται ότι δεν έχει τέλος. ”

Του Κώστα Κωστή
Ιστορικού, Καθηγητή του
Πανεπιστημίου Αθηνών

Πριν από περισσότερο από μισό αιώνα, ένας σπουδαίος Άγγλος ιστορικός, ο Ε.Χ. Καρ, δημοσίευσε ένα μικρό βιβλίο που γνώρισε μεγάλη επιτυχία διεθνώς, αλλά και στην Ελλάδα, με τίτλο «Τι είναι Ιστορία;». Το συμπέρασμά του ήταν ότι η Ιστορία δεν αποτελούσε τίποτε περισσότερο από έναν διάλογο μεταξύ παρόντος και παρελθόντος. Ένας άλλος σπουδαίος ιστορικός, ο Φ. Χάρτογκ, μας θυμίζει πως η Ιστορία είναι η λέξη που επιλέξαμε από το αρχαιοελληνικό διανοητικό οπλοστάσιο για να φέρουμε μαζί το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

Από το 1989 και μετά, ο τρόπος που κατανοούμε την Ιστορία έχει αλλάξει. Ένα από τα δύο βασικά στοιχεία του νέου καθεστώτος ιστορικότητας στο οποίο μεταβαίνουμε είναι η προοδευτική υποχώρηση της Ιστορίας προς όφελος της Μνήμης. Ένα δεύτερο στοιχείο είναι η ανάγνωση του μέλλοντος σε όρους παρελθόντος. Ο ιστορικός μετατρέπεται σε ένα μέντιουμ του παρελθόντος και προσπαθεί να διαβάσει το μέλλον με βάση την εμπειρία που έχει από το παρελθόν. Κοιτάει την κρυστάλλινη σφαίρα της εμπειρίας του και την προβάλλει, ενίοτε με περισσό θράσος, στο μέλλον. Στην οπτική αυτή, τα όρια μεταξύ δημοσιογραφίας και ιστοριογραφίας συχνά χάνονται.

Στην ελληνική περίπτωση, η αντίληψη ότι μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το παρελθόν για να κατανοήσουμε και να προβλέψουμε το μέλλον έχει πάρει μια παραμυθητική διάσταση. Αν η Ιστορία μάς λέει ότι έχουμε ζήσει και στο παρελθόν καταστάσεις όπως αυτές που ζούμε σήμερα, καταφέραμε όμως να τα βγάλουμε πέρα, τότε μπορούμε να ελπίζουμε ότι τίποτα δεν χάθηκε και όλα κάποια στιγμή θα επανέλθουν σε μια κανονικότητα, αν όχι στο επιθυμητό παρελθόν.

Κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούμε να παρακάμψουμε την αμηχανία που έχει κυριεύσει πια όλους τους Έλληνες, καθώς όλα τα άλλα αισθήματα που μας καθόρισαν τα τελευταία χρόνια (έκπληξη, φόβος, οργή) έχουν εξαντληθεί και δεν απομένει παρά η αδυναμία κατανόησης αυτού που έρχεται. Διότι είναι αδύνατον να εντοπιστούν κάποιες δυνάμεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τη χώρα στο ξέφωτο, που θα της επιτρέψει να πάρει ανάσες και να σχεδιάσει κάτι καλύτερο από αυτό που, με ρεαλιστική ματιά ιδωμένο, της προοιωνίζεται. Το παρελθόν, λοιπόν, μας δίνει τη δυνατότητα ίσως όχι να εντοπίσουμε τη λογική των πραγμάτων, αλλά να ζήσουμε εφσυχάζοντας: είναι εκεί για να μας δώσει λύσεις, ακόμη και αν δεν ξέρουμε το πώς.

Παραπλανητικά διδάγματα

Κάτι τέτοιο, όμως, είναι πλήρως παραπλανητικό. Δεν έχουμε ξαναζήσει καταστάσεις όπως η σημερινή και οι ομοιότητες δεν είναι αρκετές για να οδηγήσουν σε επαναλαμβανόμενα μοτίβα. Το παρελθόν δεν μπορεί και δεν πρόκειται να βοηθήσει κανέναν να αλλάξει μια καθοδική πορεία, η οποία φαίνεται ότι δεν έχει τέλος. Το μόνο πράγμα που μπορεί να μας δείξει η Ιστορία είναι ότι η κάθε εποχή έχει τη μοναδικότητά της.

Οι ιστορικοί, επικαλούμενοι ή αξιοποιώντας το παρελθόν προκειμένου να μιλήσουν για το μέλλον, δεν έχουν κανένα πλεονέκτημα απέναντι στους υπόλοιπους κοινωνικούς επιστήμονες – το αντίθετο μάλλον, γιατί διαθέτουν μερική γνώση του παρόντος. Η επίκληση κάποιων κοινών τόπων, όπως η έλλειψη μόρφωσης, για να εξηγηθεί το γιατί βρεθήκαμε εδώ δεν οδηγεί πολύ μακριά: κανείς δεν έδειξε ποτέ ότι η μόρφωση των πληθυσμών είναι εκείνη που ωθεί μπροστά τα κράτη. Κατά τον ίδιο τρόπο, η αναζήτηση μιας εθνικής ιδιαιτερότητας θα είχε νόημα αν με τους ίδιους όρους αναζητούσαμε τις αντίστοιχες εθνικές εμπειρίες άλλων χωρών και φαινόταν ότι πραγματικά υπήρχε διαφορά.

Και κάτι ακόμη. Η επίκληση του παρελθόντος για την κατανόηση του παρόντος, αλλά και η χρήση της Ιστορίας για να προβλέψουμε το μέλλον έχει τούτο τον αδύναμο κρίκο στην αλληλουχία των συλλογισμών που φέρνει: το πλαίσιο μέσα στο οποίο μια χώρα πορεύεται έχει πάντοτε μια μοναδικότητα. Το προσφυγικό ή μεταναστευτικό πρόβλημα σήμερα είναι τέτοιου μεγέθους και σημασίας που θα καθορίσει το μέλλον της χώρας μας και τις επιλογές της σε μεγάλο βάθος χρόνου. Κάτι τέτοιο δεν μπορούμε να το εντοπίσουμε στο εγγύς παρελθόν.

Δεν χρειάζεται ένας ιστορικός του μέλλοντος για να μας το πει αυτό. Όπως επίσης δεν χρειάζεται ένας ιστορικός του μέλλοντος για να μας πει ότι χωρίς κάποιες γενναίες πολιτικές κινήσεις δεν πρόκειται να βγούμε από το τέλμα στο οποίο θα εξακολουθήσουμε να βουλιάζουμε. Τα πάντα έχουν να κάνουν με τις πολιτικές αποφάσεις του σήμερα και όχι με το τι έκαναν οι άνθρωποι χτες.

Μια λακωνική ευχή

“ Η αβεβαιότητά μας μάς κάνει σκεπτικιστές. Επιφυλακτικούς και κατά κάποιον τρόπο προληπτικούς. Τι θα μας φέρει αυτός ο καινούργιος χρόνος; Δεν είναι εύκολο να αρθρώσουμε υποθέσεις. Ούτε να δώσουμε σχήμα στους φόβους μας. ”

Του Θανάση Βαλτινού
Συγγραφέα
και Προέδρου της Ακαδημίας Αθηνών

Του μέλλοντος η μέρες στέκοντ' εμπροστά μας
σα μια σειρά κεράκια αναμένα –
χρυσά, ζεστά, και ζωηρά κεράκια.

Είναι το γνωστό ποίημα του Κ. Π. Καβάφη. Γράφτηκε το 1899. Το πρώτο τρίστιχο. Προσωπικά το θεωρώ μέτριο ποίημα κι αναρωτιέμαι γιατί ο Αλεξανδρινός γέροντας, τόσο σχολαστικός σ' αυτά τα ζητήματα, το προόρισε για το τελικό του corpus. Η εικόνα είναι γλυκερή και το σκεπτικό της απροσχημάτιστα ρηχό.

Η περασμένες μέρες πίσω μένουν,
μια θλιβερή γραμμή κεριών σβυσμένων·
τα πιο κοντά βγάζουν καπνόν ακόμη,
κρύα κεριά, λυωμένα, και κυρτά.

Πρόκειται για τη δεύτερη στροφή – τετράστιχη αυτή. Η απορία μου ως προς την τακτική του Καβάφη διατηρείται ισχυρή. Τα «Κεριά» ωστόσο επιμένουν. Στη διαδρομή των χρόνων βρίσκονται σε περίοπτη θέση, εννοώ στα χείλη πολλών ανθρώπων κι όχι μόνο αναγνωστών του ποιητή. Έχουν γίνει κοινός τόπος.

Είναι καλό ή κακό αυτό; Δεν θα απαντήσω. Είναι πάντως μια καθιέρωση και υποθέτω ότι αυτή σχετίζεται με το σχήμα παρελθόν – μέλλον. Τα λαμπερά αναμένα κεριά μπροστά, τα λυωμένα που ακόμα καπνίζουν, πίσω. Η ελπίδα και η νοσταλγία της, εμμέσως. Και φυσικά μια υπόρρητη διάθεση απολογισμού.

Ας το δούμε και έτσι, μέρες που είναι. Κάθε φορά στα τέλη του χρόνου καταφεύγουμε σε τέτοιου είδους παιχνίδια. Πόσο παιχνίδια είναι; Οι Καζαμίες πιθανόν κυκλοφορούν ακόμα. Για το μέλλον.

Η αβεβαιότητά μας μάς κάνει σκεπτικιστές. Επιφυλακτικούς και κατά κάποιον τρόπο προληπτικούς. Τι θα μας φέρει αυτός ο καινούργιος χρόνος; Δεν είναι εύκολο να αρθρώσουμε υποθέσεις. Ούτε να δώσουμε σχήμα στους φόβους μας. Μπορούμε όμως να κάνουμε ευχές. Οι ευχές αφορούν το μέλλον. Ανωδίνως. Η πλημμύρα των υποσχέσεων και η ευφορία των πλαστών προσδοκιών. Ήδη έχουμε ασκηθεί στο σπορ εντατικά.

Παρ' όλα αυτά, την πιο κοινοτοπή ευχή σε όλους:
Αίσιον και ευτυχές το νέον έτος.